Ніва

ТЫДНЁВІК БЕЛАРУСАЎ У ПОЛЬШЧЫ

PL ISSN 0546-1960 NR INDEKSU 366714

http://niva.iig.pl
redakcja@niva.iig.pl

№ 33 (2883) Год LVI | Беласток, 14 жніўня 2011 г. | Цана 2,50 зл. (у тым VAT 5%)

Тэкст і фота
Міры ЛУКШЫ

Дваццаць восьмы фэст

У апошнюю ліпеньскую нядзелю ў беластоцкім парку Плянты сабралася шматлюдная публіка аматараў роднай культуры. Пад сонечным небам, на якое набягалі хмары (трапічны лівень абрынуўся на горад зараз пасля фестывалю), на пляцы каля фантанаў засела верная публіка, расклалі свае ларкі майстры, мастакі і літаратары. Больш за 300 удзельнікаў фестывалю — выканаўцаў з абодвух бакоў мяжы — дэманстравалі сваё майстэрства ў галіне песеннага і танцавальнага мастацтва. Фестываль польскай і беларускай песні традыцыйна пачаў гімн Алеся Барскага „Беластоцкі край”, які ад гадоў хвалюе беларускія сэрцы: *...Бурліць крыніца песняю адвечнай, звініць нядзельны звон з царквы далёкай, — на роднай Беласточчыне я вечны. Зямля мая, мой беларускі краю, над Нарваю, над Бугам задуменным я вольны тут, душой адпачываю, мой краю вечны, краю незаменны...* Гэтая песня — ужо народная.

Беласток-Гродна

Арганізатарамі мерапрыемства выступілі Беларускае грамадска-культурнае таварыства, Таварыства беларускай культуры і Упраўленне культуры Гродзенскага аблвыканкама. Арганізацыйная і фінансавая дапамога ў правядзенні фестывалю была аказана Маршалкоўскай управай Падляшскага ваяводства і прэзідэнтам горада Беластока, Пасольствам Рэспублікі Беларусь, Культурным цэнтрам Беларусі ў Польшчы пры Пасольстве Рэспублікі Беларусь у Рэспубліцы Польшча. Гэтае мерапрыемства арганізуецца дзеля ўзбагачэння супрацоўніцтва двух памежных рэгіёнаў, дазваляе яно наладжваць кантакты паміж польскай меншасцю на Беларусі і беларускай — у Польшчы. Фестываль наперамена адбываецца раз у Гродне, а раз у Беластоку.

— 18 гадоў таму з прадстаўнікамі Саюза палякаў у Беларусі мы задумалі гэты фестываль, каб знішчыць стэрэатыпы і наблізіць народы, што жывуць на польска-беларускім памежжы, — адзначыў старшыня БГКТ Янка Сычэўскі. — Гэтыя мерапрыемствы, па-нашаму, павінны абуджаць зацікаўленасць да сапраўднага рэальнага і аб'ектыўнага пазнавання жыцця і дзвюх меншасцей, і двух народаў — асабліва на памежжы і такім чынам пазбаўляцца і ад непатрэбных эмоцый, і непатрэбных стэрэатыпаў у нашых суадносінах. Канцэпцыя фестывалю — сумеснае выступленне прадстаўнікоў польскай меншасці з Гродзеншчыны і беларусаў з Падляшша.

У фестывальным канцэрце, які вялі Барбара Кендысь і Аляксандр Паўлючэня, прынялі ўдзел маладзёжныя і сталыя, вакальныя і танцавальныя калектывы — „Знічка” і „Рэха пушчы” (Гайнаўка), „Васілёчкі” і „Куранты” (Бельск-Падляшскі), „Крыніца” і „Калінка” (Беласток), „Расспяваны Гарадок”, „Падляшская капэла” і „Оморфос” (Сямятычы), „Вэрвачкі” (Орля), „Цаглінкі” (Старое Ляўкова) ды „Прымакі” (Міхалова), а з беларускага боку — „Кронан” (Бярозаўка Лідскага раёна), „Крэсовэ забавы” і „Сібірак” (Ліда), „Прамень” (Шчучын), „Крэда” (Слонім), „Вішанька” (вёска Путрышкі Гродзенскага раёна), „Стакроткі” (вёска Макараўцы Беластавіцкага раёна), фальклорная група „Echo Przeszłości” (Сапоцкіна), ансамбль песні і танца „Хабры” (Гродна). Акрасай для патрыятычных і фальклорных спеваў і скокаў былі выступы Барбары Твардош-Дразьдзінскай з Лодзі і оперных салістаў Алены Сало і Уладзіміра Громава з Мінска.

У мерапрыемстве прысутнічалі дыпламаты РБ, дэпутаты польскага Сейма, чыноўнікі гарадоў Беластока і Гродна, прадстаўнікі ваяводаў, прадстаўнікі самакіравання і беларускіх арганізацый у Польшчы. Мерапрыемства асвятлялася польскімі СМІ, тэлеканалам „Гродна-плюс”, АНТ. Дырэктар гарадскога тэлебачання Гродна-плюс, фотамастак і рэжысёр Аляксандр Ласмінскі (новы фотаальбом „Гродзеншчына з птушынага палёту”), які неаднойчы прымае ўдзел у такім мерапрыемстве, здымаў таксама шмат беларускіх творцаў з Беласточчыны: „Гэта вельмі добра, што могуць беларускія палякі прыехаць да сваіх польскіх беларусаў і заспяваць. Гэта незвычайны фестываль, таму што беларускія палякі спяваюць на польскай мове, а польскія беларусы — на беларускай. Гэта фантастычна, гэта вельмі хораша”.

Сярод народных творцаў — спелая майстрыха Галіна Бірыцкая з Плянты Нараўчанскай гміны (вышыўка, ткацтва, гафт крыжыкам) і лідчук Яўген Маркевіч — студэнт медыцыны ў Гродне. Галіна Бірыцкая плануе выкананне цыкла абрадавых ручнікоў. Дваццацігадовы Яўген Маркевіч ткаў на фэсце паясок, паказваў свае вырабы. Умее ён выткаць не толькі ручнік, але і вялікі дыван. Майстэрству навучыўся ён яшчэ ад сваіх прабабулі ды бабулі (бабуля працавала ў шпіталі). Ніткі яшчэ мае па іх. Турбуецца, што прападае ў Беларусі ткацкае майстэрства: „Гэта толькі бабулі, якім за восемдзесят гадоў, яшчэ гэтым займаюцца. Добра, што мая бабуля яшчэ жывая і захавала гэта ўсё ў памяці. Калі я зацікавіўся, яна мне расказала на словах, як гэта ўсё рабіць. Зрабіў я ўжо больш за дзевяноста ручнікоў, дываноў каля пятнаццаці і розныя тканіны таксама ткаў на спадніцы, народныя касцюмы. Кросны нават засталіся ад маёй прабабулі. А прабабулі засталіся яшчэ ад яе мамы. Яны ляжалі сорак гадоў на гарышчы, імі ніхто не карыстаўся. Больш за 200 гадоў гэтым кроснам. Вельмі старыя, але яшчэ працуюць і ткуць, усе прылады захаваліся ў добрым стане”. Яўген тчэ ў асноўным старыя беларускія ўзоры, якія перадаваліся з пакалення ў пакаленне...

Публіка традыцыйна з гонарам паднялася на ногі пры гімнах „Люблю наш край, старонку гэту” і „Piękna nasza Polska cała”, дзе і так вылучана: „najpiękniejsze jest Podlasie”!

9 770546 196000

За права на абарону

Арышт кіраўніка праваабарончага цэнтра „Вясна” не стаў нечаканасцю для людзей, якія ведаюць і разумеюць сітуацыю цяперашняй Беларусі. Улады, брутальна і паслядоўна зачысціўшы палітычную прастору, незалежныя мас-медыі, узяліся зараз за адвакатаў і праваабаронцаў. Мэта зразумелая — пакінуць людзей, якія пераследуюцца паводле палітычных матываў, без належнай прававой, маральнай і матэрыяльнай падтрымкі. Асоба Алеся Бяляцкага ў гэтым сэнсе знакавая. Ён кіраўнік не толькі найбольш развітай і дзейснай грамадскай праваабарончай структуры Беларусі, але і віцэ-прэзідэнт Міжнароднай федэрацыі правоў чалавека. Відавочна, што кіраўніцтва Рэспублікі Беларусь гэтым дэманстратыўным крокам-арыштам яшчэ раз выразна паказала, што яно мае цвёрды намер ігнараваць усе звароты, заклікі і патрабаванні еўрапейскіх, амерыканскіх і іншых міжнародных структур.

Паводле распачатай крымінальнай справы за нібыта „ўтойванне прыбыткаў у асабліва буйным памеры” Алесю Бяляцкаму зараз пагражае да сямі гадоў турэмнага зняволення з канфіскацыяй маёмасці. Артыкул дастаткова суровы і канкрэтная крымінальная справа можа адмоўна адбіцца на лёсе не толькі лідара праваабарончага руху, але і на сітуацыі дзесяткаў палітычных зняволеных, соцень і нават тысяч рэпрэсаваных праз іншыя формы адміністрацыйнага ціску грамадзян Беларусі. Ні для каго не сакрэт, што апошнія пятнаццаць гадоў цэнтр „Вясна” праз сваіх прадстаўнікоў здзяйсняў прававую дапамогу ў розныя спосабы для мноства людзей, за што фактычна і была скасавана афіцыйная рэгістрацыя гэтай грамадскай арганізацыі. Пазнейшыя спробы наноў зарэгістраваць арганізацыю ў міністэрстве юстыцыі наткнуліся на прадказальныя адмовы.

Алесь Бяляцкі — адзін з першых беларускіх адраджэнцаў васьмідзесятых гадоў — адным з першых зазнаў і палітычны пераслед у форме ціску і адміністрацыйнага зняволення. Пасля разам з аднадумцамі і паплечнікамі стварыў дзейсную і эфектыўную арганізацыю, якая выразна сцвердзіла права грамадзян на абарону ад беззаконня ўлад, на абарону ад рэпрэсій з боку сілавых структур, на абарону ад свавольства чыноўнікаў, на абарону ад карнай машыны дзяржавы. Зараз гэтае права ў беларусаў забіраюць — адвакатаў пазбаўляюць ліцэнзіі, праваабаронцаў запалохваюць і садзяць у турму. І ўсё для таго, каб пакінуць чалавека сам-насам з цынічнай дзяржаўнай машынай ціску.

Самае ганебнае, што ўся гэтая гісторыя з крымінальнай справай і арыштам Алеся Бяляцкага вынікла з палітыкі суседняй дзяржавы. Дэмакратычная Літва, якая сама не так даўно вызвалілася ад савецкага мінулага, праз сваё міністэрства юстыцыі выдала ўладам Беларусі ўсе грашовыя рахункі беларускіх грамадзян, у тым ліку і рахунак Бяляцкага, на які пералічваліся грошы на прававую абарону пацярпелым. Вось такая „салідарнасць” краіны Еўрасаюза з беларускімі дысідэнтамі і прадстаўнікамі дэмакратычнай супольнасці. Няўжо за такую дзяржаву са сталіцай у Вільні змагаўся ўжо легендарны „Саюдзіс” і іншыя літоўскія дзеячы, якія імкнуліся вызваліцца з-пад прыгнёту Масквы? Канешне, не! Але на месца змагароў і рамантыкаў, якія расчысцілі дарогу да вольнасці і дэмакратыі, прыйшлі цынікі і прагматыкі, якіх можна купляць оптам і ў розніцу і якія самі пры нагодзе гатовы прадаць усіх і ўсё. Таму і чулі мы неаднаразова з вуснаў першай дамы суседняй дзяржавы словы наўпроставай ці крыху закамуфляванай падтрымкі таму курсу, які ўкараняецца зараз у Беларусі. Таму і здарылася такая „памылка” міністэрства юстыцыі Літвы. Можна дадаць яшчэ, што за незалежнасць Літвы змагаліся і беларусы, якія дваццаць гадоў таму ў крытычны момант, калі Крэмль выставіў у Вільні танкі, былі побач з абаронцамі тэлецэнтра і сярод іх. А лозунг „за нашу і вашу волю” актуальны дагэтуль.

Зараз у літоўскіх палітычных колах пачалася вострая дыскусія датычная гэтай ганебнай сітуацыі, павінна прайсці адмысловае пасяджэнне парламента. У Беларусі ж ужо пайшла грамадская кампанія салідарнасці ў падтрымку Алеся Бяляцкага. Права на абарону — гэта святое права.

Уладзімір ХІЛЬМАНОВІЧ

Чакайце цуду!

Цуд абапіраецца на паслядоўным чаканні — раней ці пазней ён здзейсніцца. У гэтым чаканні змяшчаецца як смерць, так і жыццё, здрада і хваляванні з найвышэйшым дыяпазонам праўды, і смешныя, і роспачныя боязі, якія напэўна бавяць Госпада, наколькі мае Ён час на такія глупствы. Інакш гаворачы, чаканне гэта пытанне шчырасці. Можна нават сказаць, што ў метафізічнай прасторы цуду цудоўным здарэннем не з'яўляцца сам цуд, а якраз шчырае яго чаканне. Таму чаканне само па сабе гэта здзейснены цуд, нават калі ніколі не здзяйсняецца ён паводле ўзору прычыны і наступстваў, паводле людскага парадку і часу. Цуд мае боскую, не людскую натуру, паколькі ён па-за ўладай чалавека; па-за яго ўявай і інтэлектам. Паказваецца знячэўку — *Deus ex machina!* — далёка ад вызначанага для яго часу і месца. Таму цуд устрэсвае чалавекам ад яго падстаў і ставіць яго асобу ў новым і здзіўляльным метафізічным кантэксце. Перад цудам робімся бездапаможнымі і заадно перапоўненымі ўдзячнасцю, паколькі цуд апраменьвае нас так, што становімся яго часткай. Такі цуд спазнаў і я. Ды колькі яго начакаўся, — гэта ўжо маё!

Лясныя хлопцы абяцалі прывезці мне драўніну на апал. Тры месяцы таму. А тут ужо жнівень, ідзе зіма, а я дроў не нарыхтаваў...

Усё ж урэшце лясныя хлопцы прывезлі мне і драўніну, і квітанцыю на яе. Таму што абяцалі і сваё абяцанне выканалі. Ну і што, што тры месяцы пасля дамоўленага тэрміну. Шэсць аграмадных мужыкоў, змардаваных дрэварубкай, у запэцканых жывіцай нагавіцах і кашулях мігам разгрузілі прыцэпу, склалі як трэба дровы ў сцірту, і ўрэшце купай уваліліся ў хату, напаўняючы яе пахам успацелых цел, яловых галінак і ферментуючага ад рання ў іхніх вантробах віна маркі „мазгаёб”.

Пуся, мой каціска, зусім ашалеў. Карабкаўся на калені то аднаго, то другога, ласіўся да іх жывічных далоняў і радасна папіскваў. Участаваў я іх усім, што меў, а меў няшмат: кансерва, масла, хлеб і кавалак каўбасы. Заслаў, усё ж, стол як да святочнай бяседы, абрус, расклаў талерачкі, побач іх відэльчыкі і ножыкі; заварыў гарбату — добра, што якраз меў лімон... Мужыкі зіркнулі на стол, паглядзелі па сабе і цяжка ўздыхнулі. Паматалі галовамі і... выцягнулі пляшку. Не хацелі піць з асобных кілішкаў — выбралі малую шкляначку і з яе ўсе мы пілі па чарзе. А калі апаражнілі буталь, з прыкрасцю замоўклі. І маўчалі: я прысаромлены, а хлопцы асобным маўчаннем, неяк так збянтэжана, без пераканання. Калі маўчанне стала надта красамоўным, адзін з іх не стрываў, пагробся ў кішэні і выцягнуў другую пляшку, а наўкола заззялі ўцешаныя вочы. Мы выпілі, пагаманілі. Лясныя хлопцы ветліва падзякавалі мне за пачостку і выйшлі ў цёмную ноч.

З пушчанскіх гамонак, з сяброўскіх прыколаў пры бяседным стале, калі кожны падчыпваў колкім словам, вырас раптам гожы аповед аб адным з іх, аб вялікім бы дуб Юрку з Макаўкі! Пачалося з Пуся, майго ката, які ўскарабкаўся на Юрку быццам на дастойнае, галінастае дрэва. „Люблю катоў і хацеў бы я мець ката, — ён на тое, пагладзіўшы сукаватай далонню Пуся. — Толькі што мой Жоржык іх не любіць”.

Ну дык і пачаліся кепікі лясных хлопцаў. А прытым пасыпаліся анекдоткі аб Жоржыкавай вернасці, аб яго неўтаймаванай любові — як з прыцярушанага пілавіннем рукава. Не сумняваюся, што было ўсё гэта падшытае скрыванай зайздрасцю, таму што Жоржык, Юркаў сабака, праяўляў неверагодную любоў да гаспадара. Разам яны спяць, даверліва прытуліўшыся адзін да аднаго, ядуць пры адным стале — гэта значыць Жоржык хлебча са сваёй міскі на стале, Юрка частуецца са сваёй, і не гырчаць зайдросна адзін на аднаго. Жоржык адводзіць Юрку на край Макаўкі, калі той ідзе на работу і там яго чакае; дзень у дзень. А бывае, што калі Юрка заблукае ў шынок, Жоржык улятае паміж выпіваючых і, фукаючы, як самая сапраўдная жонка, гоніць гаспадара дахаты. „Ды прабачае, — бомкнуў Юрка, дадаючы: — Але быў бы гэта сапраўдны цуд! Эх! Ідзем ужо дахаты, хлопцы! Жоржык ужо вычэквае мяне на гайнаўскай шашы. А я тут без яго. Нядобра. Бо як урэшце ўзлуецца, дык скажа мне што трэба. Ці не цуд гэта быў бы, праўда ці не?”.

Міраслаў ГРЫКА

Вачыма еўрапейца

Выбары-2011

Ужо вядома. Выбары ў Сейм і Сенат адбудуцца 9 кастрычніка. Будуць яны праведзены першы раз паводле новага Выбарчага кодэкса. Распараджэнне прэзідэнта ў гэтай справе ўжо апублікавана ў Дзённіку законаў і тым самым рушыла выбарчая кампанія. Кандыдаты ўжо не мусяць прытварацца на банерах, што рэкламуюць сябе не як прэтэндэнтаў у парламент, а, напрыклад, як прыхільнікаў грамадскіх акцый.

Выбярэм 460 дэпутатаў (на Падляшшы чатырнаццаць) і сто сенатараў (першы раз у аднамандатных акругах). У выбарах у Сенат на Падляшшы створаны тры акругі. Тэрытарыяльна, калі гаворка пра дасюлешнія выбарчыя прэферэнцыі, досыць яны дзіўныя. Так вось першая акруга (№ 59) ахоплівае Аўгустоўскі, Граеўскі, Кольненскі, Ломжынскі, Монецкі, Сейненскі, Сувальскі, Замбраўскі паветы ды гарады са статусам павета: Ломжу і Сувалкі, другі (№ 60) — Сакольскі і Беластоцкі паветы ды горад-павет Беласток, трэці (№ 61) — Гайнаўскі, Бельскі, Высока-Мазавецкі і Сямятыцкі паветы. Прэзідэнт Браніслаў Камароўскі, афіцыйна аб'яўляючы дату выбараў, заявіў: „З прыкрасцю аднатоўваю тое, што немагчыма сарганізаваць двухдзённыя парламенцкія выбары. Лічу, што ў будучыні будзе гэта магчымым”.

Як тлумачыў Казімеж Чапліцкі, сакратар Дзяржаўнай выбарчай камісіі (ДВК), выбарчыя камітэты мусяць падаць заявы ў ДВК найпазней у пяцідзесятым дні да дня выбараў, значыць, да 22 жніўня.

— Пасля рэгістрацыі, выбарчыя камітэты будуць магчы збіраць подпісы падтрымкі пад спіскамі кандыдатаў, — інфармаваў сакратар Чапліцкі.

У момант, калі пішу гэты тэкст, працягваліся яшчэ апошнія ўдакладненні на-конт месцаў на спісках падляшскіх груповак, палітычных партый і арганізацый, якія маюць намер стартаваць у выбарах. Было вядома, што беручы пад увагу кандыдатаў у Сейм, якія адкрыта ідэнтыфікуюцца з беларускім асяроддзем, са спіска ГП выстартуе цяперашні намеснік прэзідэнта горада Беластока і заадно дарадчык прэзідэнта Камароўскага па справах нацыянальных і канфесійных меншасцей Аляксандр Сасна (балатуецца на дзевятай пазіцыі). Цікава прадбачваецца змаганне са шматгадовым дэпутатам ад СЛД Яўгенам Чыквіным. Абодва — прынамсі тэарэтычна — маглі б разлічваць на падтрымку Царквы. Аднак прымаючы пад увагу падтрымку праваслаўных іерархаў, аказаную кандыдату ГП Браніславу Камароўскаму на апошніх прэзідэнцкіх выбарах, можна спадзявацца, што да гэтай пары „цёмны конік” Царквы Яўген Чыквін з іх боку пачуе: „Вам ужо скажам дзякуй”. А са спіска ад СЛД напэўна выстартуе Яраслаў Матвяюк. Якую пазіцыю на спіску зойміць ён і Яўген Чыквін, не было яшчэ вядомым калі пісаўся гэты тэкст. Гаварылася, што Матвяюк — другую (хацеў бы займаць першую), а Чыквін — чацвёртую. Варта тут прыгадаць, што на апошніх выбарах першы з іх атрымаў 20 770 галасоў, другі — 14 234 галасы. „Лепшым” ад Яраслава Матвеюка на Падляшшы чатыры гады таму быў толькі тагачасны лідар рэгіянальнай Грамадзянскай платформы Роберт Тышкевіч, пазнейшы віцэ-старшыня камісіі замежных спраў і старшыня парламенцкай групы па справах Беларусі (30 971 голас), які таксама хадайнічаў за падтрымку беларускага, праваслаўнага асяроддзя. Са спіскаў ПСЛ мае таксама стартаваць цяперашні падляшскі віцэ-маршалак Валянцін Карыцкі (пазіцыя № 10). У выбарах у Сенат цікава прадбачваецца змаганне незалежнага кандыдата Владзімежа Цімашэвіча і беларускага дзеяча ПСЛ Мікалая Яноўскага. Абодва яны пазмагаюцца за мандат з акругі № 61. Абодва яны разлічваюць на падтрымку беларусаў.

Мацей ХАЛАДОЎСКІ

Тэкст і фота Мацея ХАЛАДОЎСКАГА

Партнёрскае падарожжа

Злева: Ганна Школьнікава, Марына Напрушкіна, Сяргей Шабохін у час вернісажу ў старой электрастанцыі

„Podróż na Wschód" — гэта загаловак выставы, дыскусіі і рэалізацый у беластоцкай гарадской прасторы, а таксама спадарожных ім мерапрыемстваў, сарганізаваных у Беластоку ў рамках культурнай часткі польскага старшынства ў Еўрасаюзе. У гэтае падарожжа былі запрошаны сорак мастакоў і крытыкаў мастацтва родам з Польшчы і — у шматлікіх выпадках не пражываючых у краінах свайго паходжання — з Арменіі, Азербайджана, Беларусі, Грузіі, Украіны і Малдовы, значыць, з краін ахопленых еўрасаюзным праектам „Усходняе партнёрства" (жартаўліва званага паруску „БУМАГА", ад першых літар назваў дзяржаў-членаў гэтага праекта).

Галоўную частку „Падарожжа на Усход" (загаловак спасылаецца на кнігу Германа Гесэ) складае выстава, адкрытая ў галерэі „Арсенал" і ў старой электрастанцыі (вул. Электрычная, 13), якая ўжо неўзабаве будзе часткай гэтай галерэі. Працы ў беластоцкай прасторы паявіліся ўжо пару дзён да адкрыцця. Так вось сваю „жывую" працу „Мадыфікацыя Азербайджана" будаваў, м.інш. карыстачыся толькі сваім імем, Чынгіз, народжаны і пражываючы ў Баку. Ягоны твор узнік у двары палаца Браніцкіх. Была гэта агромная карта Азербайджана, скампанаваная з пладоў, гародніны, лісця і карэння, якія падвяргаюцца натуральнаму распаду, падобна, як казаў аўтар, сучаснае жыццё ў Азербайджане з адбіткам былога, цалкавітага падпарадкавання СССР. Іншы з твораў — „Адкрытая кватэра" Стэфана Русу (пражываючага ў Кішынёве і Бухарэсце) узнік на пляцы Яна Паўла II і гэта шматфункцыянальная інсталяцыя ў форме будынка з выхадамі адчыненымі на вуліцу, якія запрашаюць гледачоў наведаць яго. У сваю чаргу „Арэлі на дваіх" Вечаслава Друты з Малдовы (жыве ў Кішынёве і Манрэале), пастаўленыя на тэрасе Цэнтра імя Людвіка Заменгофа, заахвочваюць сваіх карыстальнікаў да сінхранізацыі руху на гайдаючыхся седалах. Затое схільваючы да палітычна-гістарычных роздумаў кардонны „Чырвоны леў" быў пастаўлены перад уваходам ва Універсітэт у Беластоку (раней сядзіба Ваяводскага камітэта ПАРП) Іааннай Райкоўскай, аўтаркай выклікаючай рознагалоссе „пальмы" на варшаўскай кругавой развязцы перад будынкам Біржы каштоўных папер (раней сядзіба Цэнтральнага камітэта ПАРП). Згодна з першапачатковым архітэктурным праектам ільвы мелі фактычна быць пастаўлены перад беластоцкім Домам партыі.

— Гэтая інсталяцыя — уступ да дэбаты аб тым, у які спосаб трактуем гісторыю. Чаму мінулае і яго матэрыяльныя сляды прабуем зацерці.

Тры дні да афіцыйнага пачатку „Падарожжа", у час прэс-канферэнцыі Сяргей Шабохін, 27-годак народжаны ў Наваполацку, пражываючы ў Мінску (як адзін з пяцёркі, якая прадстаўляла беларусаў у час гэтай імпрэзы, не пражываючы і не ствараючы па-за беларускімі межамі), распытваны „Нівай", гаварыў у палацавых агародах:

— Беларусь цяпер апынулася ў сітуацыі, калі дзяржава звярнула ўвагу на неафіцыйнае мастацтва. *Streetart* ці *popart* сталі для ўлад менш небяспечнымі. Тое, што да гэтай пары было ў андэграўндзе, ад двух гадоў мае магчымасць актывізавацца больш адкрыта. Два гады таму група мастакоў сарганізавала альтэрнатыўнае венецыянскае біенале ў Мінску [біенале ў Венецыі — адна з выставак з найбольшым рэнамэ ў свеце — М. Х]. Мы назвалі гэта „Беларускі павільён 53 Біенале ў Венецыі". Запрасілі ў той час прадстаўнікоў нашых міністэрстваў, звяртаючы ўвагу, што ў Венецыі ўжо ў 53 раз арганізуецца Біенале, а беларусы на яго не былі запрошаны ані разу. Нечакана для нас сёлета было нам заяўлена, што можам ехаць. Прытым ніхто з намі гэтага раней не кансультаваў. Вядомым, аднак, нам здаецца, што наш міністр культуры Павел Латушка [былы пасол РБ у Польшчы — М. Х.] меў на гэта ўплыў. Мабыць, гэта ён ініцыяваў наш удзел у венецыянскім біенале.

Малады мастак адзначыў:

— Найбольшым абмежаваннем сучасных мастакоў у Беларусі з'яўляюцца фінансавыя акалічнасці. За тыя грошы, якія мастак за сваю працу г.зв. другой катэгорыі атрымлівае за мяжой, у Беларусі магла б месяц існаваць галерэя.

У старой электрастанцыі (тут паказалася ўся пяцёрка беларусаў) Сяргей Шабохін прадстаўляў відэа (плынь у сучасным мастацтве — *art video*) „Тэрарызм мастатцва". Прадстаўнікі беларускай культуры ў кароткіх іранічных заявах выказваюць слоганы аб сучаснай культуры і яе становішчы ў Беларусі. Мастак намякае на тое, каб г.зв. голас крэатыўных адзінак быў сур'ёзна ўспрыняты — „неабходным з'яўляецца ўвасабленне ў ролю тэрарыста, які, будуючы атмасферу перапалоху, прымяняючы шантаж і насілле, прадстаўляе сваю пазіцыю ў справе культуры.

Сяргей Шабохін з'яўляецца кураторам адзінай у цяперашні час незалежнай галерэі ў Мінску „Ў" („У кароткае"), якая дзейнічае няпоўныя два гады. Мастак нядаўна адкрыў сайт **www.ARTAKTIVIST.org**, на якім можна пазнаёміцца з творчымі дзеяннямі незалежных, альтэрнатыўных беларускіх мастакоў. Аб ужываным сабою паняцці арттэрарыст сказаў „Ніве":

— Гэта нейкая іронія. У Беларусі раней стварыўся вобраз артыста-партызана, які вядзе барацьбу. Цяпер арттэрарызм — больш адпаведнае паняцце пры тым, што цяпер адбываецца ў нашай культуры. Гэтае паняцце было створана, каб мастак быў лепш чутны.

Алег Юшко (народжаны ў Мінску ў 1974 г.), пражываючы цяпер у Дзюсельдорфе, у запісаным на відэа перформансе, зрэалізаваным у Непале, высыпаў дарожныя знакі з каляровых пігментаў:

— Мая творчасць у Беларусі вядомая толькі ў вузкіх колах. Больш за пяць гадоў жыву за мяжой. Мая апошняя выстава ў Беларусі адбылася шэсць-сем гадоў таму. У Мінску кантактуюся толькі з галерэяй „Ў". Паколькі мае погляды на мастацтва ўфармаваліся ў Беларусі, я лічу сябе беларускім мастаком. Мова мастацтва не можа быць лішне фальклорная, а універсальная, зразумелая для ўсіх.

Ганна Школьнікава (1976 г. нар.) жыве ў Берліне. У адным з зацемненых, малых куточкаў старой электрастанцыі расклала на падлозе канапляныя шнуры ў форме кветак (загаловак: „Каралева"). Гэтай блытаніне вяровак спадарожнічае лунаючы ў паветры пах ружаў, які — здавалася б неспадзявана — быў кантрапунктам да „індустрыяльнага" яшчэ паху былой электрастанцыі:

— Пах з'яўляецца чымсьці такім, што ці хочаш гэтага ці не, мусіш адчуваць, і які, хочаш гэтага ці не, уплывае на нашу псіхіку, на нашае псіхічнае самаадчуванне, на цэлых нас. Я заўсёды шукала спосабу выказаць свае гіпернюхавыя здольнасці. Таму занялася ароматэрапіяй. Пах ружы, які я выкарыстала ў працы на гэтай выставе, на людзей уплывае вельмі пазітыўна: папраўляе іх настрой і самаўпэўненасць. Я хацела дзякуючы гэтай працы стварыць такую сітуацыю, каб людзям было добра.

Аб сваёй эміграцыі Ганна Школьнікава расказвала „Ніве":

— Я маю мала выставак у Беларусі. Можа таму мяне там мала ведаюць. Я спачатку з'ехала ў Дзюсельдорф, пасля ў Парыж, на канец трапіла ў Берлін. Чаму Берлін? Там вельмі лёгка жыць артысту. Не трэба там чагосьці асаблівага дабіцца, каб адчуваць сябе добра. Для мастака там сітуацыя камфортная: можа там рабіць, што хоча.

Народжаная ў Мінску, жыхарка Берліна Марына Напрушкіна (1981 г. нар.) прадставіла працу ў форме графічнага аповеду „Пераканаўчая перамога". Гэта дзве гісторыі — у версіі афіцыйнай прапаганды і незалежных СМІ — якія расказваюць аб дэманстрацыі ў Мінску пасля прэзідэнцкіх выбараў 19 снежня мінулага года. У сваю чаргу яе відэа „Галоўны план" з'яўляецца аповедам вядучых ва ўсім СССР прамысловых архітэктараў, што расказваюць як будавалі Мінск. Фільму спадарожнічае серыя рысункаў „Ванечка", уручную спісаных успамінаў Клары Боўт, жонкі вядомага архітэктара Івана Боўта. Марына аб паказаным у электрастанцыі фільме:

— У Мінску была моцная прамысловая архітэктура. Такія аб'екты будаваліся на галоўных праспектах горада. Паколькі прадпрыемствы падтрымліваюцца дзяржаўнымі субвенцыямі, іх будынкі надалей функцыянуюць.

Аб праекце газеты (дарэчы, выдадзенай па-польску ў фармаце і аб'ёме „Нівы" беластоцкім „Арсеналам" і прэстыжнай варшаўскай галерэяй „Захэнта"):

— Газета-комікс „Пераканаўчая перамога" была падпольна распаўсюджваная ў Беларусі і трапіла таксама ў шаснаццаць краін. Я хацела, каб сапраўдная інфармацыя аб бягучай сітуацыі ў Беларусі пашыралася. Людзям у Беларусі цяжка парваць са стэрэатыпамі, якія навязвае мова прапаганды.

Аляксандр Камароў (1971 г. нар.) нарадзіўся ў Гродне. Жыве ў Ратэрдаме і Берліне. У відэа „Галасы" спрабаваў — як напісалі ў каталогу выставы — „паказаць рэлігію як элемент пранікання ў грамадскае і прыватнае жыццё". „Ніве" тлумачыў:

— Лацвей жыць там, дзе жывецца лягчэй. Я нячаста выстаўляюся ў Беларусі. Цяжка там паказваць такія працы, як мае, бо няма адпаведных устаноў і сродкаў. Не толькі мастакі, але і ўсе беларусы, павінны ездзіць па свеце, трохі там пажыць.

Яшчэ ў час інаўгурацыі „Падарожжа" віцэ-міністр культуры Моніка Смолень, з якой згодны быў прадстаўнік МЗС у Варшаве Раман Кавальчук, адзначыла:

— У час польскага прэзідэнцтва хочам паказаць, што культура не з'яўляецца каштоўнасцю самой у сабе, але і незвычайна важным фактарам эканамічнага і грамадскага развіцця, што вельмі часта гэта культура і артысты з'яўляюцца пачаткам змен, што гэта дзякуючы культуры будуем крэатыўныя, інавацыйныя і адкрытыя грамадствы. Гэтая выстава з'яўляецца доказам, што так ёсць у сапраўднасці. Гэтая выстава стварае таксама шанц дыялогу.

Прысутная на двухдзённай імпрэзе крытык мастацтва і дырэктар Нацыянальнага музея ў Варшаве Агнешка Маравінская сказала нам:

— На гэтай выставе мова мастацтва — універсальная, а вельмі часта тэмы — лакальныя. Датычыць гэта презентаванага тут мастацтва беларусаў, але і прадстаўнікоў іншых народаў. Беларускае, можа, для нас больш універсальнае, таму што датычыць краіны, у якой няма такой свабоды, якая ёсць у іншых дзяржавах. Вядома, шукаецца ў ёй адносін да рэальнасці і яны існуюць. Супольная рыса ў шмат якіх працах мастакоў з краін „Усходняга партнёрства" на гэтай выставе — зацікаўленасць у рэальнасці, у штодзённасці. І, мабыць, гэтым гэтае мастацтва заваёўвае Захад — што не мае адчужанасці, акадэмічнага холаду, супраць якога трэба нам бунтавацца. Тут усё — свежае.

Кіраўнік „Арсенала" і куратар выставы Моніка Шэўчык:

— Гэтая выстава — пазапалітычная. Стараемся не ствараць нацыянальных гетаў. Мы паставілі мастакам пытанне пра любоў як пра ўтапічны прынцып супольнасці, абапіранне дзяржавы, грамадства на пазітыўныя адносіны і на дабрыню ў адносінах адны на адных. Хто мае на гэтае пытанне адказаць, як не артысты. Палітыкі на гэта не адкажуць, альбо і адкажуць, ды неабавязкова згодна з праўдай. Палітыка тут фільтруецца ўражлівасцю мастакоў, якія маюць да сябе вялікую пашану. Найважнейшыя ў гэтых працах міжчалавечыя адносіны.

Усе беларускія мастакі, якія прынялі ўдзел у праекце „Падарожжа на Усход", удзельнічалі ў завяршаючайся якраз калектыўнай выставе „Адчыняючы дзверы? Новае беларускае мастацтва" ў галерэі „Захэнта". Была гэта першая такога тыпу прэзентацыя ад дзесяці гадоў, падобна як унікальная была блізка тры гады таму ў беластоцкім „Арсенале" прэзентацыя „Беларускія перспектывы", аб якой у той час мы шырока пісалі. У рамках спадарожных імпрэзаў, а зрэалізаваных у час „Падарожжа на Усход" (выстава працягваецца да 30 верасня), у старой электрастанцыі 22 верасня ў дыскусіі аб стане сучаснага мастацтва Беларусі прыме ўдзел адзін з найвыдатных сучасных беларускіх мастакоў Андрэй Дурэйка ды прадстаўнікі мінскай галерэі „Ў".

Вандал у аўтобусе

У Беластоку я часта езджу аўтобусамі гарадской камунікацыі на лініі № 13. Зараз амаль усе яны новыя і прыемна ў іх ездзіць. Аўтобусы Беластоцкай гарадской камунікацыі (БГК) лініі № 13 ездзяць з Дайлідаў цераз цэнтр горада — па вуліцах Варшаўскай, Легіяновай, Сянкевіча і Васількаўскай — у канец вуліцы 27 Ліпеня. Ёсць яшчэ курсы ў Саўляны і ў Цеснае.

На лініі № 13 ездзіць пасажыр-вандал і ён займаецца разьбой па шыбах у вокнах і дзвярах у навюсенькіх аўтобусах. Ягоную творчасць я заўважыў у першым акне за кабінай вадзіцеля. Тут разьбяр па шкле знайшоў сабе куточак-атэлье. Ён нейкім лязом „распісаў" вялікую шыбу.

2 чэрвеня г.г. ехаў я ў Саўляны. У канцы аўтобуса знайшоў вольнае месца для сядзення. Глянуў у акно і ўбачыў разьбу па шкле. Скрэмзаныя долатцамшпілем былі шыбы і ў дзвярах. Почырк крамзоляў такі, які я бачыў раней на шыбе за кабінай шафёра. Ён належыць той самай асобе! Чым хутчэй удасца злавіць вандала, тым будзе менш пашкоджанняў маёмасці БГК. Пасажыры, будзьце чуйнымі! А ў сваю чаргу варта, каб у большай колькасці аўтобусаў былі камеры для маніторынгу. Дзякуючы ім выявім злачынцаў.

Калі ты з вёскі — не будзеш засядацелем

Да 30 чэрвеня г.г. можна было дасылаць гміннym уладам бланкі заяў і іншыя дакументы (усіх восем) на кандыдата на судовага засядацеля ў 2012-2015 гадах. У гэтым годзе Акруговы суд у Беластоку выслаў запатрабаванне на засядацеляў толькі ў гарадскія рады, м.інш. у Бельску-Падляшскім, Гайнаўцы і Сямятычах. Напрыклад, у горадзе Гайнаўка выберуць шасцёх засядацеляў: двух у Акруговы суд у Беластоку і чатырох у Раённы суд у Бельску-Падляшскім. Дагэтуль былі засядацелі з кожнай гміны ў Бельскім, Гайнаўскім ці Сямятыцкім паветах. Зараз усе вясковыя гміны абмінулі. Чаму? Лепшыя засядацелі з гарадоў? З вёсак гэта што — „дзярэўня"? Малаэтычная, малаадукаваная, горшая катэгорыя людзей? Ці гэта справядліва?

Старшыня Акруговага суда ў Беластоку дзеліць жыхароў Беласточчыны як сабе хоча, на лепшых і горшых. Якіх ён прытрымліваецца законаў? Бо такога чагосьці раней не было. Я быў засядацелем у 2004-2007 гадах у Раённым судзе ў Бельску-Падляшскім. Усіх нас было тады больш сотні. Адбор кандыдатаў быў як заўсёды, але не дыскрымінацыя.

Янка ЦЕЛУШЭЦКІ

Зарастаюць дарогі

Едучы з Бельска-Падляшскага ў Нарву і мінаючы вёскі Белая і Катлы да скрыжавання Пасынкі — Сакі заўважаецца, што вялікія карчы і пустазелле па абодвух баках шашы ледзь не вырастаюць на дарогу. Сустрэчныя машыны чапляюцца за галіны і лісце. Тыя хмызы густыя і ствараюць вялікую небяспеку для людзей, а і нейкая звярына можа выбегчы з зараснікаў і трапіць пад аўто. Чамусьці ніхто не цікавіцца тым, каб высечы хмызняк. Прыдалося б накіраваць на працу людзей, вядома, не дарма. А хто гэта зробіць, калі не кіраўніцтва па дарожных справах?

Жэня МАРТЫНЮК

Мінімум з мінімуму або Законы джунгляў

У Беластоку мне рэдка прыходзіцца бываць, бо і што ж там рабіць, калі ў кішэнях пуста... Не маняць мяне цэментавы цэнтр горада, ні гарадскія міні-паркі, паколькі бачыла я ў сваім жыцці больш прывабныя, чым гэтыя ў Беластоку. Усё ж такі апошнім часам давялося мне туды з'ездзіць.

Нагода для маёй паездкі вельмі празаічная: пошукі работы. Якраз запрасілі мяне на чарговае інтэрв'ю ў двухмоўнае прадшколле, што па вуліцы Баранавіцкай. Месца я знайшла хутка і беспраблемна. Бэжавы мураваны будынак стаяў пры галоўнай шашы, а нейкія людзі ў рабочых апранахах круціліся на панадворку. Знайшла я і дзяўчыну гадоў пад трыццаць, у будняй, хатняй вопратцы, але з грунтоўным макіяжам. Дзяўчына якраз пільнавала работнікаў, на якіх мне паскардзілася, што не вельмі ведаюць што робяць.

Дзяўчына прыняла мяне на панадворку і гаварыла са мною стоячы, бо не было дзе прысесці. Мне гэта не вельмі спадабалася, а і гаварыць мне з ёю штосьці не вельмі хацелася. На яе пытанне пра мой вопыт і адукацыю я проста падсунула панне пад нос маё CV. Чытаючы ўголас паперу, яна з дзівам круціла галавою, знайшоўшы там усё, што ёй трэба, нават прафесійную медыцынскую падрыхтоўку — вельмі важную ў рабоце з малечамі. Яшчэ спыталася, ці я ўмею іграць на інструментах. Я адказала, што маю стары акардэон і гэтага павінна быць дастаткова для акампанементу ў садку.

Мне вельмі хацелася ведаць з кім маю дачыненне, хто будзе маім кіраўніком. Аказалася, што мая патэнцыяльная кіраўнічка кончыла менеджарскія курсы і што адкрывае тут бізнес са сваёй сястрой-педагогам.

Маладая прадпрымальніца ўрэшце запрасіла мяне ўсярэдзіну. Відаць, я ёй падыходзіла. Увайшлі мы ў невялікую залу, у якой стаяў толькі адзін пластмасавы столік з такімі ж крэселцамі; у гэтым памяшканні планавалася памясціць дваццацёра дзяцей ва ўзросце ад двух да пяці гадоў. Дык яны ж сядзелі б як кураняты на ферме, рыхтаваныя для хуткага прамысловага забою або як агурочкі ў слоіку!

Седзячы за адзіным тут столікам, я адразу перайшла да пытанняў пра ўмовы работы. Выявілася, што чакаюць ад мяне адзінаццацігадзіннага рабочага дня, з выхаднымі па суботах і нядзелях і адным месяцам канікулаў у год. Да таго на працягу рабочага дня мне не прыслугоўвае перапынак, таму што я буду адна з усімі дзецьмі і проста не будзе мяне кім заступіць. Да таго мне да дзяцей трэба звяртацца толькі на свабоднай, беспамылковай ангельшчыне, вучыць іх ігры на інструментах і Бог ведае чаго яшчэ. Ад мяне чакаецца поўная ангажаванасць, энтузіязм, бадзёрасць і перш за ўсё конскае здароўе. Я спыталася ў пані менеджар ці яна працавала з дзецьмі, на што тая выказалася адмоўна, але намякнула, што ейная сястра ў Англіі была памочнікам настаўніка. Я таксама правяла доўгія восем гадоў у туманным Альбіёне і добра ведаю, што нават польскія эмігранты-чорнарабочыя так цяжка не працуюць. Фізічна і псіхічна гэта ж немагчыма.

Маляваная дама не вельмі гэтымі заўвагамі пераймалася. Я паінфармавала, што ў мяне малое двухгадовае дзіця і апрача таго я вяду культурнае таварыства ды музычны калектыў. Мне запрапанавалі дзіцё прывозіць з сабою на работу. Я намякнула пра вялікую непрафесійнасць гэтага праекта, але мае словы палічыліся лішнімі. Я рашыла паставіць апошняе пытанне — пра плату за амаль катаржную працу. Тут мяне чакаў чарговы шок — дама прадбачыла для мяне мінімум з мінімуму. Я, ад трох гадоў беспрацоўная (з перапынкамі на часовыя невялікія заробкі), не ведала колькі будзе гэты мінімум з мінімуму. Прадпрымальніца пачала скардзіцца на свае шматлікія выдаткі, тлумачыла як многа каштуе іх патэнцыяльны працаўнік і як усюды цяпер выкарыстоўваюць людзей. Я зразумела, што і яна шукае нагоды, каб кагосьці выкарыстаць. Фактычна так і было — мне збіралася плаціць 6 злотых брута, а калі б адлічыць кошт штодзённага падарожжа з Крынак у Беласток, атрымалася б 10 злотых у дзень. Ад гэтай інфармацыі мне стала блага, і я ўжо не магла глядзець у бок безупынна балбатаўшай маладой дамы. Яна ўсё-такі не пераставала гаварыць, стараючыся пераканаць мяне прыняць прапанову. Гаварыла пра цяжкасці з работай, што ў яе шмат выдатных кандыдатаў на гэтую пасаду, што людзям гонар працаваць нават без грошай — такі вось час настаў! Мне рабілася штораз горш і я ўрэшце не вытрымала, рашыла ўцячы як найхутчэй, забываючыся CV.

Фактычна, ужо чарговы раз адчуваю сябе ў ролі казла адпушчэння ў розных сферах маёй дзейнасці. Хочаш прыняць чалавека, адкрыць яму сваё сэрца, падзяліцца сабою, а ён гатовы праглынуць апошнюю кроплю тваёй крыві. У гэтым выпадку было ўсё ясна ад самога пачатку. Але колькі ж такіх скрытных гіен палюе на беспрацоўнага! Здаецца, што наша цывілізацыя вяртаецца да сваіх пачаткаў, калі панавалі адны, галоўныя, бо супольныя для ўсёй прыроды законы джунгляў.

Іаанна ЧАБАН

Ева ВАШЧЫНСКАЯ

Расспяваная Белавежа

З 12 ліпеня да 4 жніўня ў Белавежы адбыліся вакальныя майстар-класы рэгіянальнага спеву. Белавежскі асяродак культуры арганізаваў іх у рамках праекта „Культываванне рэгіянальных традыцый праз культурную спадчыну рэгіёна, музыку і спеў". Рэалізацыя праекта была магчымая дзякуючы фінансавай дапамозе Лакальнай групы дзеяння „Белавежская пушча". Як гаворыць каардынатар праекта Марк Зубрыцкі, гэтае мерапрыемства скіраванае галоўным чынам да жыхароў Белавежы і наваколля. Арганізатары запрасілі прыняць удзел мясцовых дзяцей, моладзь, дарослых ды турыстаў, якіх у Белавежы многа. Майстар-класы вяла Марта Грэдаль-Іванюк з Гайнаўкі. Арганізатары праекта сваёй мэтай вызначылі распаўсюджванне рэгіянальнай музыкі, павышэнне свядомасці насельніцтва Белавежскай пушчы пра рэсурсы, каштоўнасці ды магчымасці культурнага развіцця рэгіёна.

Удзельнікамі майстар-класаў былі жыхары Белавежы, у асноўным члены белавежскага гурту „Ручаёк", які існуе пры Белавежскім асяродку культуры. Сустрэчы адбываліся ў кожны аўторак і чацвер ад 17 да 20 гадзіны ў зале белавежскага кінатэатра „Зубр". Удзельнікі мелі магчымасць пазнаёміцца з цікавым фальклорным матэрыялам ды зведаць тайны прафесіянальнага спеву. Дзякуючы сустрэчам можна было цікава правесці летні пасляабедзенны час, забыць пра штодзённасць і перанесціся ў краіну музыкі. Прапанова была цікавай тым больш, што на памежжы людзі наогул расспяваныя. Часам толькі патрабуюць невялікай падказкі ці некалькіх слоў заахвочання. Удзельнікі майстар-класаў пазнаёміліся з некалькімі беларускімі песнямі, між іншым, „Мне мама ціха гаварыла", „Не ламай каліну", „Маміна сарочка". Дзякуючы такім ініцыятывам традыцыя супольнага спеву не загіне — не толькі пры нагодзе вялікіх урачыстасцей, напрыклад, вяселля, але таксама, проста, у хаце.

Фота Роберта КАМІНСКАГА

Каардынатар праекта і адначасова кіраўнік белавежскага фальклорнага гурту лічыць, што дзякуючы праекту ўдасца заахвоціць жыхароў Белавежы і наваколля актыўна ўдзельнічаць у стварэнні лакальнай культурнай якасці. Ён з аптымізмам спаглядае ў будучыню, спадзеючыся, што павялічыцца колькасць членаў ягонага гурту. Майстар-класы ды супольныя напрацоўкі ўдзельнікаў, інструктаркі і арганізатараў падсумуе канцэрт, які адбудзецца 27 жніўня ў белавежскім амфітэатры. Плануецца таксама выданне спеўніка з песнямі, якія вывучаліся ў час музычных сустрэч.

Фота і тэкст
Ганны КАНДРАЦЮК

Босы гала-канцэрт

Збышак Насядка з „Ранком"

Спачатку пра тое як стала я „публікай" фестывалю. Запрашэнне атрымала я ад самога прэзідэнта, значыць, ад Збышка Насядкі, прэзідэнта вакальнага аб'яднання „Słopiewnie". На вуліцы, у час выпадковай сустрэчы. Мы спыніліся ля слупа, на якім якраз красаваўся каляровы плакат з запрашэннем на гала-канцэрт яго таварыства.

— Mamy najpiękniejszy plakat w mieście! — пахваліў сам сябе сябра. І дадаў: — Заўтра цябе бачу ў Цэнтры Заменгофа!

Праўда, больш за плакат уразіла мяне энергія і новы выгляд сябры журналіста-пенсіянера, спевака і арганізатара ў адной асобе. Замест камізэлькі з аўчын, да якой я прывыкла за васемнаццаць гадоў знаёмства, я пабачыла на ім элегантны капот.

— Можа прыйду, пабачу... — пачала я.

Але прэзідэнт „Слапеўняў" ужо не слухаў мяне, толькі папёрся далей з энергіяй маладога жарабца. О-го! Што значыць ідэя аднаўлення старога!

Вацлаў Кулакоўскі

* * *

Фестываль, арганізаваны Збышкам Насядкам, так і называецца: „Даўнія песні — маладыя галасы". Хто як хто, але сам *прэзас* Насядка — ікона этнічных напеваў. Ён, курп па паходжанні, народжаны над Дняпром на тэрыторыі Беларускага Палесся, выхаваны ў настаўніцкім доме. Сам пра сябе кажа: ломжынска-курпёўскі, украінска-беларускі спявак. Словам — жывое ўвасабленне ідэі шматкультурнасці. Ды заўсёды ён горнецца да маладых, каб разам паспяваць, а пасля пакрытыкаваць іх недахопы!

Каб выступіць на фестывалі ў Ваневе (гміна Саколы Высока-Мазавецкага павета) мусова аб'яднацца з маладымі. Спачатку арганізатары разлічвалі на сямейныя дуэты, напрыклад, маці з дачкой або сын з бацькам, дзед з унукам або свякруха з нявесткай. На практыцы атрымлівалася па-рознаму, часам не зусім па-сваяцку. Напрыклад, гурт „Ранок" з Бельска апынуўся сярод выступоўцаў, бо ў ім удзельнічае дачка інструктаркі. Найважнейшая пераемнасць пакаленняў, каб маладыя спявалі песні бабуль або і прабабак.

Паколькі сёлета прайшоў ужо пяты выпуск фестывалю (ён адбыўся 24 ліпеня г.г. у Ваневе), аб'яднанне арганізавала дадатковы гала-канцэрт жыхарам Беластока. У перадапошні дзень ліпеня ў Цэнтр Людвіка Заменгофа з'ехаліся пераможцы папярэдніх гадоў. Сярод іх цымбалісты з Элка, у тым ліку Вацлаў Кулакоўскі, 87-гадовы майстра, які цягам апошніх гадоў навучыў іграць на інструменце маладых. У час іх канцэрта адчуваліся ўплывы беларускага і рускага меласу. Невыпадкова. Спадар Вацлаў — рэпатрыянт з падвіленскай Рудаміны. Як сам адзначыў, яшчэ да вайны сыграў на цымбалах 36 вяселляў. Пасля вайны традыцыя ігры заняпала, аднак не знікла. Сёння ў Рудаміну вярнуліся вучні спадара Кулакоўскага, каб у рамках еўрапейскага праекта весці там майстар-класы ігры на цымбалах для маладых музыкантаў Віленшчыны.

* * *

Наш чытач можа ўяўляць гала-канцэрт як нешта з панадворка БГКТ. Гала-канцэрт Збышка Насядкі — штосьці адваротнае. Тут ніхто не купляў білетаў за пяцьдзесят злотых (уступ быў свабодны). Таксама не было ніякай палітычнай тусоўкі. Першым і найважнейшым госцем быў войт Саколаў, які, дарэчы, не сказаў ані слова... Затое ў яго адрас аб'яднанне сказала шмат падзяк. За тое, што прыняў іх да сябе і дапамог развінуць крылы.

Ды і выступоўцы тут былі быццам з іншай планеты. Амаль усе, уключна са сваім шэфам, выступілі басанож! А што? Гэта падыходзіць да песень. Важна, каб файна заспяваць, каб песня запамяталася, каб слухач узрушыўся, праслязіўся. А ўзнагароды? Добра калі за паліва вернуць. Як не цікава, гэтыя босыя музыкі ад ваневскага свята ўсе лаўрэаты агульнапольскага фестывалю аўтэнтычнага фальклору ў Казімежы-Дольным. Мяне захапіла дзесяцігадовая Дамініка Шышка з Руткі-Тартак (сёлета яна стала лаўрэаткай першага месца ў катэгорыі аўтэнтычнага спеву ў тым жа Казімежы-Дольным). У Беластоку выступіла разам з цёцяй Беатай Шышка-Анзулевіч. Заспявалі восем старых песень на польскай і літоўскай мовах. Адна з іх зместам напамінала хрэстаматыйны літаратурны твор.

— Гэтую песню праспяваў старажыл Фабар з вёскі Фолюш яшчэ ў васьмідзесятыя гады, — кажа спадарыня Беата. — Ён гаварыў, што на аснове гэтай песні Юльюш Славацкі напісаў сваю „Балядыну".

Дамініка Шышка і Бэата Шышка-Анзулевіч

* * *

— Усё файна, аднак чаму няма ў вас беларусаў? — пытаю ў Збышка Насядкі. — Чаму няма прадстаўнікоў найбольшай групы нацменаў Беласточчыны?

— Бо беларусы не хочуць! — чую ў адказ.

— Як не хочуць?

— А так, не хочуць і ўсё...

На фестываль „Даўнія песні — маладыя галасы" ўдзельнікі прыязджаюць па ўласным жаданні і на свой кошт. Інфармацыю пра мерапрыемства яны шукаюць у інтэрнэце. Пасля падаюць заяўку пра сваё выступленне. Яны таксама не разлічваюць на ўзнагароды і прызы. Так ці інакш, ідэя беларускага прадстаўніцтва не павінна быць ігнараванай. Апошняя ўвага датычыць нашых аніматараў культуры, інструктараў, старшынь культурна-грамадскіх аб'яднанняў. У сучасным свеце больш за ўзнагароды і прызы важнейшае ўдзельніцтва. Прынцып прысутнасці добра разумеюць украінцы Падляшша. Яны, не чакаючы залатых гор, выступаюць, дарэчы, з вялікім поспехам на ўсіх шматкультурніцкіх мерапрыемствах. Вось на гала-канцэрце ў Цэнтры Заменгофа Бельск выглядаў як абсалютна ўкраінскі горад, бо „Ранок" выклікаў не тое, што захапленне, а проста фурор!

— Kto by pomyślał, że to tak niedaleko Białegostoku, — каментавала пасля іх выступлення публіка.

Забытая дарога

Паміж Зубавам і Кнаразамі, што ў Бельскай гміне, ад галоўнай дарогі адыходзіць у бок дарога, якая вядзе да дамоў жыхароў хутара, а таксама да палёў і сенажацей жыхароў гэтых вёсак. Тут трэба з'ехаць уніз, і ў гэтым уся праблема. Летам, калі праходзяць навальнічныя дажджы, пясок разам з вадой сплывае на поле аднаго з гаспадароў і робіцца глыбокія праломы, што ледзь праедзеш машынай. Сяляне клалі ў гэтым месцы невялікія камяні і толькі яны застаюцца пасля дажджоў. Такі кавалак дарогі застаўся неадрамантаваны на зіму, бо гмінныя ўлады не сабраліся яго паладзіць, пасля снег закрыў, а пасля ліўняў парабіліся яшчэ большыя праломы. Цяпер, у жніўны час, земляробам цяжка тут праязджаць з сельскагаспадарчымі машынамі. Працаўнік Бельскай гміны спадар П., да якога сяляне звярталіся, каб гэтым пацікавіўся, сказаў што ён пра гэта думае. Надта доўга яму прыходзіцца думаць — можа зноў чакае зімы, каб снег закрыў дзіры?

У Нараўцы

У Нараўцы па вуліцы Аградовай, 28, знаходзіцца новы рэстаран „Баярскі гасцінец". Арганізуюцца тут вясельныя і інтэграцыйныя імпрэзы. Знаходзіцца ён над ракой Нараўкай, якая выплывае з Белавежскай пушчы. Гісторыя гаворыць пра баярскую станіцу ў гэтых ваколіцах. Каб захаваць традыцыю, заезны дом пабудаваны ў стылі старадаўняй архітэктуры, а гасцям прапануюцца стравы звязаныя з рэгіёнам. Атракцыёны — Семяноўскае вадасховішча (8 км), экскурсіі ў запаведнік і нацыянальны парк, „татарскі шлях", пешыя і веласіпедныя сцежкі, цікавая сакральная архітэктура. Можна тут заначаваць і палюбаваца чыстым паветрам і прыродай. Варта сюды прыехаць! Для зацікаўленых падаю кантактныя каардынаты — тэлефоны: 666232528, 856760576, вэб-старонка: www.bojarskigosciniec.pl, электронная пошта: bojarski.gosciniec@gmail.com.

Жэня МАРТЫНЮК

Папрыгажэлі агароды Браніцкіх

Аднавілі прасторную прыгожую пляцоўку з боку франтавой сцяны палаца Браніцкіх у Беластоку. Тут пабудавалі два фантаны, абгарадзілі газоны ды адрамантавалі г.зв. палацавыя студні, якія знаходзяцца ў палацавай агароджы.

Ад пачатку ліпеня гэтага года можна прагульвацца па Агародах Браніцкіх ад гадзіны 6 да 22. Цяпер гэта самае прыгожае месца ў Беластоку. Тут цікавыя ўзоры з пасаджаных летніх кветак, прыгожыя каменныя статуі Апалона, Венеры, Адоніса, Актэона, Вакха, Дзіяны, Німфы і Флоры, чатыры фантаны і аздобленая альтана Павільён пад Арлом. Пабудавалі таксама элетраўстаноўку са шматлікімі ляпмачкамі, якія ноччу падсвятляюць розныя элементы.

Зараз прыходзіць сюды шмат беластачан і турыстаў. Агароды Браніцкіх пасля аднаўлення вельмі прыгожыя. Яны — найлепшае месца на рамантычныя прагулкі. Маладыя жыхары Беластока хочуць, каб агароды былі адкрытыя кругласутачна.

(яц)

Ганна Кандрацюк (zorka@niva.iig.pl)

зорка

для дзяцей і моладзі

Чаму „Індывід”?

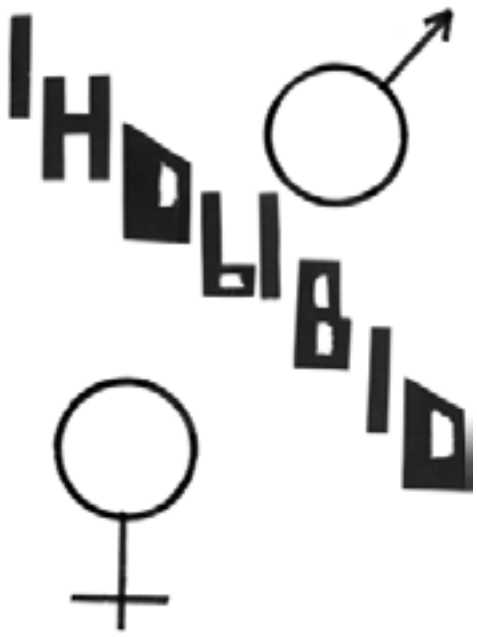

У нядзелю, калі мы прыехалі на Сустрэчы „Зоркі”, я разам з рэдакцыяй думала над загалоўкам нашай газеты. У галавах лунала многа думак, аднак ніводная з іх не аддавала таго, што Вы, дарагія чытачы, знойдзеце ў газеце. Мы ўжо пакінулі роздумы на гэту тэму, калі ў час пісання аднаго фельетона спатрэбіўся слоўнік. Тады мы пачалі чытаць выпадковыя словы і трапілі на слова „індывід”, якое і стала загалоўкам нашай газеты. Чаму так? У час сустрэч мы праводзілі інтэрв’ю з многімі асобамі, кожны з іх — індывід. Хацелі мы таксама звярнуць увагу на тое, што індывід — не толькі асоба, якую многа людзей увасабляе з адлюднікам, кажуць: „Глядзіце на гэтага індывіда, ён не пасуе да нас!”.

Індывід, перш за ўсё, чалавек з пасіяй, ён амбітны, творчы — як нашы госці.

Дарка Вапа, *галоўны рэдактар сустрачанскай газеты „Індывід”.*

Намеснік рэдактара: **Магда Панасюк**

Сакратар: **Паўліна Ваўранюк.**

Графік: **Малгажата Парфянюк**

Журналісты: **Якуб Ваўрусевіч, Магда Шайкоўская, Кінга Бадавец, Каміла Чарэмха**

Я пераліваю свой сум на паперу

Як людзі ў часы старажытнасці, так і мы селі паўкругам ля вогнішча і гаварылі з запрошаным госцем. Да нас прыехаў Павел Бірыцкі, малады паэт з Семяноўкі. Ён сёлетні матурыст, выпускнік Гайнаўскага белліцэя. Свае вершы пачаў пісаць два гады таму, зусім выпадкова:

— Першыя вершы паўсталі спантанна, — прызнаўся Павел. — Я іх раней не планаваў.

Адзін з іх хлапец прысвяціў сяброўцы, якая памерла некалькі гадоў таму. Інспірацыяй для нашага госця з’яўляецца яго сумота і нешчаслівае каханне. Найчасцей ён піша пра адзіноту. Яму лягчэй, калі з дапамогай слоў можа свой сум пераліць на паперу. У Паўла Бірыцкага многа ідэалаў сярод італьянскіх, беларускіх і польскіх паэтаў. Яму падабаюцца Петрарка і Янка Купала.

У яго лёгкая рука да пісання. Калі прыходзіць натхненне, „суровая” версія твора ўзнікае на працягу 2-3 гадзін. Вершы выходзяць самі з сябе. Павел піша таксама прозу. Ён напісаў ужо дэтэктыў з матывам забойства і апавяданне „Зніч”. Сам ён не лічыць сябе паэтам.

— Каб быць сапраўдным паэтам, трэба многа пісаць, выдаваць зборнікі, — кажа.

Паўлу больш даспадобы белы верш, рыфмаванкі яго не „круцяць”. Спачатку бацькі не заахвочвалі, каб ён пісаў. Паводле іх, гэта адцягвае ад навукі. Цяпер яны памянялі свае адносіны да яго зацікаўленняў. Вершы Паўла Бірыцкага, з дапамогай прафесара Яна Чыквіна, пабачым у штогодніку „Тэрмапілы”.

Пасля інтэрв’ю мы падарылі партрэт маладому паэту, які быў намаляваны Госяй Парфянюк у час вечарыны ля вогнішча. А калі паелі, Павел прачытаў нам некалькі сваіх вершаў, між іншым, пра Семяноўку.

Дарка Вапа,
Магда Шайкоўская, *Індывід*

Пісаць пра пачуцці і каханне

Мы заўсёды думалі, што Міра Лукша кахае толькі прыроду і звяроў. Аднак аказваецца, што яна любіць пісаць пра пачуцці, і тое, што нас ашаламіла — пра каханне. Яна піша рамантычныя творы, але, як кажа сама, яшчэ не перажыла кахання свайго жыцця. Усё гэта яшчэ наперадзе.

Паэтка вельмі любіць чытаць кніжкі. Матыў кахання найбольш запамятаўся ёй у кніжцы Элізы Ажэшкі „Над Нёманам”.

Апрача літаратурнай творчасці і чытання кніжак Міра Лукша любіць падарожнічаць. Яна найлепш успамінае пабыўку ў Маскве, калі яна вельмі пахудзела. Аўтарка хацела б наведаць цёплыя краіны, але, як сказаў ёй лекар, *„для цябе найлепш у халодным”*. Дык паслухала і выбрала Швецыю, на гэты год...

Наша гераіня здзівіла нас, сама задзівіўшыся — яе сын любіць дыска-пола.

Магда Панасюк, *Індывід*,
выпускніца Белгімназіі ў Гайнаўцы

Як цар з царыцай

Новае Ляўкова — невялікая мясцовасць недалёка Белавежскай пушчы ў Нараўчанскай гміне. Пансіянат Бора-Здруй большасці невядомы. Гэта аднак адзін з найлепшых агратурыстычных пансіянатаў не толькі ў гміне, але і ў цэлай Польшчы. Я даведалася, што Бора-Здруй, у якім мы знаходзімся, атрымаў многа ўзнагарод і віншавальных грамат за першае месца ў агратурыстычных конкурсах. Як я ўвайшла ў святліцу, у вочы кінуўся адзін здымак. Калі я прыгледзелася яму, пабачыла Людмілу і Барыса Казлоўскіх сярод лаўрэатаў агратурызму ў Польшчы. Яны выглядалі як сапраўдныя цар з царыцай. Далей на сцяне віднелі дзве граматы за першае месца ў конкурсе „Зялёнае лета", ды адзін дыплом за другое месца ў гэтым жа конкурсе. Я пабачыла таксама многа грамат з падзякамі. Аднак найбольшым вылучэннем быў здымак з прэзідэнтам Браніславам Камароўскім. Гэты здымак апублікаваў часопіс „Agro". Калі я спытала ў Людмілы Казлоўскай, якое гэта ўражанне стаяць з прэзідэнтам, яна адказала, што пачаткова крыху баялася, але адчувала вялікі гонар.

Здавалася б, такі пансіянат у малой вёсцы... а тут? Бора-Здруй вядомы ў цэлай Польшчы. Неўзабаве, пасля нас, у гэты маляўнічы куток прыехалі міністры польскага ўрада і тэлежурналісты, каб прамаваць дзейнасць і пашырыць інфармацыю пра Бора-Здруй.

Уля Беразавец, *Небасклон*, Гімназія ў Нарве

Артыкул атрымаў вылучэнне за прыкмячэнне важнай падзеі, пра якую на той час мала хто чуў у гміне. І за файны загаловак.

Жарты са школы

Сядзяць два вучні:
— Ведаеш, часам мяне бярэ ахвота вучыцца.
— І што тады робіш?
— Чакаю аж пройдзе.

* * *

Мама кажа Ясю, каб пасля ўрокаў адразу вяртаўся дахаты. Ясь задаволены ідзе ў школу. На ўроку рэлігіі ксёндз пытае хто з дзяцей хоча пайсці ў неба. Усе хацелі, апрача аднаго Яські. Ксёндз пытае:
— А чаму ты, жулік, не хочаш ісці ў неба, га?
— Мама загадала адразу пасля ўрокаў вяртацца дахаты!

* * *

Вяртаецца Яська дахаты з пабітым, закрываўленым носам.
— Што здарылася? — пытае напалоханая маці.
— Нічога, чараўнік даставаў з майго носа грошы.
— То чаму з носа ідзе кроў?
— Школьныя сябры захацелі яшчэ больш пашукаць.

* * *

Настаўніца пытаецца Яську:
— Скажы, якая, паводле цябе, ідэальная школа?
— Зачыненая на тры замкі!

* * *

Стомлены турыст сустракае бедуіна на пустыні:
— Як дабрацца мне ў Каір? — пытае
— Ідзіце цэлы час проста, а ў чацвер вам трэба павярнуць у правы бок.

Небасклон

Дар'я Сержан,
Небасклон, ПШ у Гарадку

Бора-Здруй

Я была ў Беларусі
ўжо не адзін раз
няма там такога
месца як у нас
на Падляшшы
Бора-Здруй
пансіянат наш
аранжавая хатка
стаіць на двары
тут лес
і лугі
тут мора кветак
каляровых
і звяроў папяровых
Усё гэта
мы будзем памятаць
і ў думках маляваць
той дом і гульні
дзе на сустрэчах
гулялі нашы сябры

Музыка з кайфам

Які колер мае *power*?

Лета сёлета вельмі нясмелае. Можна сказаць у разгары, але які гэта разгар, калі за акном дажджы і буры. І, здаецца, што ўжо восень нас вітае. Калі набліжаўся дваццаць другі выпуск Фестывалю музыкі маладой Беларусі „Басовішча-2011", спадзяванняў на класнае лета было больш, бо і канцэрты цікавыя, як гэта ў вакацыйны час, і прагнозы надвор'я аптымістычныя былі. Да гэтага яшчэ можна было пацікавіцца канкурсантамі, бо журы да ўдзелу ў фестывалі адабрала, між іншым, гурт „Yellow Power". А чаго летняй парою можна чакаць ад гурту з такой назвай? Толькі сонечнага рэпертуару!

Хаця мне сёлета не прыйшлося быць на цэлым фестывалі, то не адмовіла я сабе прыемнасці паглядзець конкурс. Праўда, былі добрыя прэзентацыі, напрыклад, у выкананні гурту „Гаротніца". Былі таксама канцэпцыйныя прэзентацыі (хаця можа не так ужо займальныя), якія пыдрыхтаваў „Vuraj". Былі і проста абыякавыя выступы гуртоў, якія пэўна хацелі добра паказацца, але неяк не атрымалася. Можа таму журы палічыла, што Гран-пры нельга назначаць. За гэта трэба ім сказаць дзякуй, бо ў параўнанні з мінулагоднімі лаўрэатамі (напрыклад, „Akute" ці „Exist M") проста не было каго вылучыць. Узнагароду, якую падараваў спонсар, даць трэба, бо шкада каб прапала. Журы з трох асоб вырашыла даць яе гурту, які не вызначыўся пакуль з жанрам (гэта някепска, калі назваць не ўмееш, але калі не ведаеш, чаго хочаш — ужо бяда), але спадзяваўся, што „Басовішча" дапаможа яму вызначыцца з далейшым

развіццём. Тут і сутнасць справы. Не можна чакаць, што які-небудзь фестываль дапаможа. Можа ён стварыць магчымасці, як у выпадку гурту „Yellow Power". Ужо бачу, што паявіліся яму магчымасці выступаць, але пакуль трэба працаваць, працаваць і яшчэ раз працаваць, каб зразумець навошта музыка, каму і дзеля чаго.

Спадзяюся, што ўзнагарода на фестывалі „Басовішча" будзе штуршком і „Yellow Power" набярэ сапраўднай моцы. Калі б рэальна ацаняць патэнцыял гуртоў на гэты момант, усё ж такі з узнагародай павінна выехаць „Гаротніца". Не злуйце хлопцы, а калі злосць будзе, то ператварыце яе ў сваю, можа не *yellow*, летнюю, абы-якую, а ў сапраўды гарачую, моцную *red power*!

i_basovka@o2.pl

Польска-беларуская крыжаванка № 33

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы, з наклееным кантрольным талонам, на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку". Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку № 29:

Бэз, Ас, мат, акула, граблі, тэатр, таз, ода, сыр, індык. Чарга, хор, татар, бэз, сіла, кіт, род, зала, ды, род, тартак.

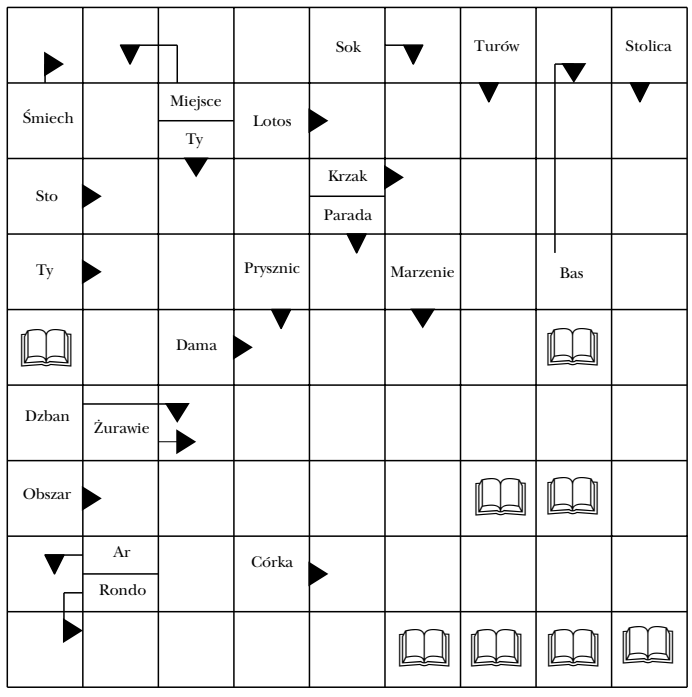

Ала ПЕТРУШКЕВІЧ

Да 135-годдзя з дня нараджэння Алаізы Пашкевіч

ПЕРШАЯ БЕЛАРУСКАЯ ПАЭТКА XX СТАГОДДЗЯ

Пачатак XX стагоддзя стаў для беларусаў лёсавызначальнай парой — часам нацыяставральным, калі ўпершыню аформіўся палітычны рух, калі ўзніклі легальныя беларускамоўныя выданні, нарадзіўся прафесійны тэатр. У прыгожым пісьменстве ўтварыўся праўдзівы аркестр, што мэтай свайго грання меў абудзіць заснулую душу беларускую да новага, да ўсведамлення сваёй самасці, нацыянальнай адметнасці. Голас, што падаў „Смык беларускі" Францішка Багушэвіча, за ім і „Дудка беларуская", быў пачуты, падхоплены. Новы майстра змайстраваў „Скрыпку беларускую". Гэтым майстрам і стала Алаіза Пашкевіч — першая беларуская паэтка XX ст. Тварыла з надзеяй, у чаканні вялікага „артыста, каторы збярэ ўсе нашы беларускія інструманты і наладзіць гранне як мае быць" (Уладзімір Конан). Алаіза Пашкевіч была ў многіх справах звароткай, зачынам той яркай, магутнай песні ў беларускай гісторыі, якую мы сёння з гонарам называем Адраджэннем. Усюды першай, актыўнай. Першая беларуская газета ў тым часе з гэткай гучнай назвай — „Свабода" — гэта і яе справа, як і заснаванне першай палітычнай партыі — Беларускай рэвалюцыйнай грамады. Першыя вершы, што друкаваліся ў „Каляднай пісанцы" і „Велікоднай пісанцы" (1904 г.) яшчэ раней, чым засвяціліся зоркі Купалы і Коласа. „Першае чытанне для дзетак беларусаў", першы беларускі лемантар, першы беларускі малітоўнічак (складзены, падрыхтаваны да друку, але свету так і не пабачыў) і, канешне ж, першы дзіцячы часопіс „Лучынка", чыёй старожкай яна была.

Музычна-песенны лад, рамантычную ўзнёсласць паэзіі Алаізы Пашкевіч адзначыў яшчэ ў тыя часы Янка Купала, які адразу ж па выхадзе яе зборніка, у тым жа 1906 г., адгукнуўся вершам-прысвячэннем «Аўтарцы „Скрыпкі беларускай"»:

Чутка йграеш, гулка йграеш
Ты на скрыпачцы сваей,
К небу з думкай падлятаеш,
Шчасця зычыш для людзей.

Купала слушна адзначыў магутную сілу эмацыянальнага ўздзеяння вершаванага слова паэткі на чалавечыя душы, бо творчасць яе была цесна знітавана з людскімі марамі і памкненнямі, стала выразніцай народных спадзяванняў. Менавіта ў гэтым вершы аўтарка паўстае ў вобразе музыкі-скрыпа́чкі, што дасканала валодае талентам, што ўкладвае ў сваё слова-песню ўсю душу. Асоба, моцная найперш сілай духу, тут яна бачыцца і сапраўдным волатам-музыкам са старадаўніх народных казак:

Крэпкі струны тваёй скрыпкі,
Ў тваёй скрыпцы душа ё,
У руцэ сільнай смычок ліпкі
Лёгка ходзіць, як пярцо.

Першы верш зборніка „Скрыпка" (і гэта таксама адбагушэвічаўская традыцыя) — праўдзівая праграма не толькі творчасці паэткі, але і ўсяго беларускага балю, ігрышча, у цэнтры якога павінен паўстаць музыка, які адчувае пульс народнага жыцця — абуджэння, верыць у магутныя людскія сілы, у імкненне душаў да нябесных высяў, у вялізную патрэбу наталіць духоўную смагу. І галоўнае — мастак ёсць часцінай гэтага люду і ўсе народныя памкненні мае ў сваёй душы. Пачатак верша ўспрымаецца як тлумачэнне неабходных умоў, каб загучала і была пачута скрыпка-музыка-песня. Далей паэтка асэнсоўвае, аб чым спяваць, вызначае тэматычныя абсягі сваёй творчасці, стварае эстэтычную праграму. А гэта — пералікі-пералівы ўсіх адценняў жывой красы, выявы якой і ў кожнай маленькай, кволай часцінцы прыроды, у кожнай кветцы, травінцы, у яскравых праявах чалавечай радасці, і ў багатым плёне людской працы, і ў самым працэсе гэтай магутнай стваральнай сілы. Творчасць павінна ўвабраць усе водары, гукі, колеры, роднай зямлі, важныя складнікі для адчування чалавекам шчасця:

wikipedia.org

Я зайграла бы аб шчасці!
Я зайграла б смехам кветак,
Нівак шэптам залацістых,
Звонам серпа, касы ўлетак,
Мёдам ліп з садоў душыстых.

І ўрэшце, у праграмным вершы вызначана, **як** іграць. Ізноў жа, вызначэнне гэтае вельмі шматграннае, шматфарбнае. Тут мусіць гучаць глыбока лірычная, пранікнёная, далікатная мелодыя калыханкі, праз якую ў дзіцячую душу пераліваецца бязмежная мацярынская любоў і пяшчота — найпершы абярог у вялікім і не заўсёды спрыяльным свеце. Але часам галоўнае — іграць так, каб асягнуць магутную энергію народнага духу, уліць у людскія душы гаючае акавіты, прычасціць іх да спрадвечных і заўсёды новых ісцін. Паэтка вельмі смела, нават адчайна смела творыць новыя сімвалы веры, будуе новы алтар, стварае новую царкву, фактычна прапануе сваё „Евангелле ад Алаізы":

Пры алтары тым я грала б,
Так на струнах галасіла б,
То склікала б, то вітала б,
То суседзяў весяліла б;
То малітвай смык завыў бы,
То заклаў бы на пяруны,
То аж скаргай ў неба біў бы...

У гэтай дзівоснай, палымянай, абвострана-эмацыйнай, напружанай пропаведзі чутны водгук біблейскіх, фальклорных жанраў: галашэнне, заклік, вітанне, малітва, закляцце, скарга.

Алаіза Пашкевіч выдатна разумела патрэбу для беларусаў стварацъ школы на роднай мове, дзеля чаго патрэбны былі падручнікі. Таму і паўстала яе кніга — „Першае чытанне для дзетак беларусаў", што ўяўляе сабой зборнік тэкстаў-чытанак на беларускай мове дыдактычнага, выхаваўчага, развіваючага зместу, дзе багата гумару, элементаў гульні, забавы. Складаецца яна з дзвюх частак. Творы разнажанравыя: апавяданні, вершы, казкі, прыказкі, прымаўкі, прыпеўкі, загадкі; у аснове іх — уласна аўтарскія або літаратурна апрацаваныя фальклорныя сюжэты. Аповед вядзецца або ад імя аўтара-наратара, або ад імя саміх юных апавядальнікаў.

У першай частцы большасць твораў асновай сваёй маюць фальклорны змест. Зрэшты, дакладна вызначыць, што з'яўляецца асноўным прынцыпам, па якім творы ўвайшлі ў першую ці другую частку, немагчыма.

Адкрывае змест кнігі цікавы абразок „Нядзеля" — апошні, сёмы, вольны ад працы дзень. Але сялянскія клопаты штодзённыя, бо неабходна дагледзець жывёлу, а жаночыя справы ў хаце вольных дзён не пільнуюць.

Тэксты адкрываюць для маленькіх беларусаў свет з дзяцінства вядомы, свойскі. А гэта якраз і было цікавым: прачытаць пра сваё, убачыць гэта як бы збоку. Часта аповед у творах вядзецца ад імя дзіцяці. Да прыкладу, у абразку „Наша гаспадарка" праз успрыняцце юнай беларусачкі, працавітай, руплівай, кемнай, даецца ацэнка хатняй гаспадаркі, дзяўчынка робіць слушныя высновы пра эканамічнае, сацыяльнае становішча сям'і: *Мне здаецца, што мы не вельмі багаты і не надта бедны. Сярэдняе рукі гаспадары.* Гаворыць пра гэта не без гонару,

rv-blr.com

бо за гэтым бачыцца выснова: мы не горш за людзей.

Дасціпна, з добрым гумарам адлюстравала аўтарка ў апавяданні „Сварба" спрадвечную спрэчку ў прыродзе між холадам і цяплом, між марозам і сонцам, між зімой і вясной. Псіхалагічна дакладна намаляваны вобраз маладой гарэзы вясны, што паўстае ў вобліку жывой істоты, рухавай, вясёлай, гаспадыні ўсяго наваколля, якой справа да ўсяго, якая ўсё напаўняе сваёй маладой энергіяй: *А вясна смяялася, строілася ў кветкі, гарцавала па палях, песцілася па садох, шчабятала з птушкамі, цалавалася з дзеткамі (...).* Няўрымслівая, маладая, дужая і ад таго шчаслівая, яна не ведае спакою.

У другой частцы большасць твораў літаратурнага характару. Адкрывае яе верш „Мой сад", што вобразнасцю, мелодыкай нагадвае знакаміты твор тагачаснай нашаніўскай паэткі Канстанцыі Буйло „Люблю". Зрэшты, найперш блізкія гэтыя творы галоўным матывам — любові, па-жаночы пяшчотнай замілаванасці да ўсяго роднага, блізкага сэрцу. Адметнасць верша Алаізы Пашкевіч — стварэнне вобразу сада ў розныя поры года, бо ў кожным часе ён прыгожы, чаруе адметнай красой. І ва ўсякую пару тут ідзе няспынная праца. Так, вясновы росквіт, водар квецені вабяць птушынага маэстра салаўя, руплівую пчолку:

Люблю мой сад, як расцвітае,
Як салавей свой трэль вядзе,
Як цвет галінку прыгібае,
Як пчолка мёд адтуль нясе.

Сад паўстае своеасаблівым жывым арганізмам, дзе ўсё ўладкавана надзвычай гарманічна, дзе ўсё адбываецца ў пэўным, вызначаным звыш часе, дзе пануюць парадак і лад, дзе адна мелодыя змяняе другую і гучыць музычным акампанементам той дзеі, чыя пара настала. І ўсім гэтым нельга не захапляцца:

Люблю мой сад у крэпку зіму,
Як у крышталах ўвесь дрыжыць.
Як дзяцел, сеўшы на галіну,
Зімову песню загудзіць.

Але самае важнае пытанне, якое хвалюе аўтарку-асветніцу, — адукацыя вясковых дзяцей, якія вымушаны вучыцца на чужых ім рускай і польскай мовах, у выніку чаго ўзгадоўваюцца без належнай павагі да роднага: *Выйшла каша, бо траплялася так, што адных бацькоў сын хадзіў да расейскага вучылішча, другі да польскага, вярнуўшыся дахаты, адзін гаварыў па-расейску, другі па-польску. І абодва разам цуралі роднае мовы. Хатнія бачуць, дрэнная работа: дзеці здзічэлі, сталі ў сваёй хаце чужымі. Мову сваю перадражніваюць, над бацькоўскай рагочуць. Слабы толк.* Праблемы, што ўзнікалі ў вясковым жыцці, вырашаліся грамадой, на вясковай радзе, дзе і было прапанавана вучыць дзяцей на роднай мове. Як вынік — *з тае пары пайшоў лад.* Пэўна, такі фінал гісторыі не столькі адлюстроўваў рэальную сітуацыю ў адукацыі беларускіх дзяцей, колькі падказваў вяскоўцам, як вырашаць падобныя праблемы, як далучаць сваіх дзяцей да роднага слова, а праз яго да айчыннай культуры, як стварацъ лад на роднай зямлі. Гэта была мара, вялікае жаданне асветніцы-патрыёткі — заснаваныя самімі беларусамі школы для дзетак на роднай мове.

Відавочнае супрацьпастаўленне ладу і бязладдзя ў сям'і павінна было скіроўваць беларусаў да пошукаў выйсця з няпростай сітуацыі, дапамагала зрабіць выснову: лад можа быць толькі там, дзе шануюць сваё.

Адно з самых цікавых апавяданняў — „Сірата". Фальклорны матыў няшчаснай долі сіраты, аднак, не галоўны ў творы. У цэнтры твора — класічная гісторыя Папялушкі, дзе прысутнічае беларускі варыянт добрай феі — *старая жабрачка, сіва, моў галубка, ішла памаленьку, апіраючыся на кіёк.* Адбываецца праўдзівы цуд — пераўвасабленне беднай сіраціны ў прыгожую адукаваную дзяўчыну-настаўніцу, якая праз многа гадоў вяртаецца

працяг ☞9

Фота Міхала ТРОЦА

Ганна КАНДРАЦЮК

Шчыты (29-31.07): «Я й у полі вэрбою росла»

Не памятаю ўжо калі з такой прыемнасцю і ў такім засяроджанні я апошні раз глядзела падобны спектакль-манадраму. Гэты жанр, на мой погляд, даволі рызыкоўна ставіць на сцэне, асабліва калі следам акцёра не ідзе яшчэ досвед і слава. Таму пазітыўна здзіўляла мяне адвага Іаанны Стэльмашук, нядаўнай выпускніцы Тэатральнай акадэміі ў Беластоку. Не менш цікавіў мяне моўны бок пастаноўкі. Вось, на жаданне самой актрысы, Ян Максімюк пераклаў з украінскай на падляшскую мову «Казку пра калінаву жалейку», твор Аксаны Забужка. (Яе «Палявыя даследаванні ўкраінскага сексу» паказвае Катажына Фігура ў Тэатры Крыстыны Янды ў Варшаве).

Ася Стэльмашук, якую ведаю са школьных гадоў, — беластачанка, каранямі звязана з Сакольшчынай. Досвед падляшскай мовы быў для яе новы і несумненна складаны. Але яна разумела, што ў Шчытах-Дзенцялове, мясціне, дзе жывуць носьбіты гэтай мовы, сцэна павінна загаварыць «пасвойму», значыць па-падляшску. У яе жэсце бачу пашану месцу і мясцовым людзям.

Песенны загаловак манадрамы „Я й у полі вэрбою росла" трапна называе сюжэт: лёс самотнай жанчыны-славянкі, захутанай у радзімую метафізіку і брутальны патрыярхат. П'еса кранае біблейскі матыў Каіна і Авеля, або, замацаваны ў часы рамантызму матыў Балядыны і Аліны, калі родным наканавана прыняць ролю забойцы і ахвяры. У Аксаны Забужкі трагедыя выспявае як пераемнасць лёсу. Забойства тут з-за хваравітай амбіцыі маці Марыі, апантанай верай у незвычайны лёс старэйшай дачкі Ганусі. Марыя, як усходняя жанчына, апантана верыць у сны, чары, знакі і прыкметы. Шрам на галаве старэйшай дачкі — знак ад нараджэння, што сваім выглядам напамінае месяц маладзік, прарочыць, паводле яе, слаўную долю першароднай. Для яе суджаны багатыр або які князь. Іншыя кавалеры — мужыч'ё! Малодшая дачка Оленька, выхаваная ў цяні старэйшай дачкі, здрадзіць сястры ў момант яе шлюбных тусовак. Гэта давядзе да забойства сястры. У цэласці, гэты рамантычны сюжэт і фальклорныя персанажы, якія ўжо цягам мінулых стагоддзяў паказваліся на сцэне чалавецтва, па прычыне таленту аўтаркі п'есы і тэатральных здольнасцей прыгожай Іаанны Стэльмашук падаліся амаль свойскімі і сучаснымі. Іх прысутнасць, на добрую справу, вечна жывая і неадлучная нашаму свету, дзе на першым і апошнім месцы — зайздрасць! Сама Іаанна Стэльмашук умела ў засяроджанасці трымаць гледача да канца гадзіннага спектаклю.

— У пэўны момант я аж перапалохаўся Асі, — сказаў пасля пастаноўкі адзін яе добры знаёмы, які раней не бачыў сяброўкі на сцэне.

Сапраўды, сцэны пра сямейны секс і шаленства Марыі ўражвалі вастрынёй і экспрэсіяй. Іх мацавала музыка, напісаная спецыяльна для спектакля Мажэнай Русачык. Калі гаварыць пра мову, час ад часу трапляліся хібы з нацискам. Таксама ў перакладзе не ў кожным месцы спрацоўваў падляшскі сінтаксіс. Затое з-за блізкасці моў і тэрыторыі моцна прамаўляў пазавербальны бок пераказу, напрыклад, магічныя жэсты або абрадавая сцэна велікоднага разгаўляння. Ну і ўключыліся сентыменты, паколькі падляшская мова апынулася ўжо на парозе знікнення:

— Я другі раз у жыцці перажыў штосьці такое, — гаварыў пасля спектакля 31 ліпеня г.г. пасол Яўген Чыквін, які разам з жонкай прыехаў у Шчыты. — Першы раз я чуў нашу мову ў публічным месцы, калі згарэла царква ў Чыжах. Тады на папялішча выйшаў са словам бацюшка Рыгор Місіюк. Ён сказаў пропаведзь па-свойму і ўсе людзі плакалі. Я, памятаю, спытаў тады ў свайго бацькі: *А што то было б, коб усе ў нас говорылі па-своему?*

Нягледзячы на дробныя хібы, спектакль «Я й у полі вэрбою росла» лічу найбольшай культурнай падзеяй апошняга сезона. Таксама Цэнтр беларускай культуры ў Шчытах-Дзенцялове трэба пахваліць за небанальную адаптацыю месца і прыцягненне да супрацоўніцтва таленавітай і прыгожай моладзі, такой як Ася Стэльмашук, Мажэна Русачык ці Юлька Дораш. Апошняя з іх — студэнтка Тэатральнай акадэміі, зараз увасобілася ў аператара святла. Вялікія бравы, дзяўчаты!

---

8 ☞ працяг ў родную вёску. Як і Папялушку, якую не прызнае напачатку радня, не здольны прызнаць і яе аднавяскоўцы. З калымажкі, што з'явілася нядзелькаю ў вёсцы, *выскачыла маладая дзеўчына, проста не наглядзецца, як з казкі каралеўна, ды давай вітацца з усімі, давай цалавацца з бабамі, дзяцьмі, дзяўчатамі. А тут ніхто не знае і не думае, што гэта сіраціна Настуля прыехала адведаць бацькавы магілы*. Гэта адзін з першых твораў беларускай літаратуры, дзе створаны вобраз настаўніцы.

У вершаваным абразку, якім заканчваецца апавяданне, гучыць матыў нябеснай апекі над сіраціцай, што пралівае пякучыя слёзы роспачы і болю. Сам Бог надае ёй адвагі, дае сілы вытрываць нядолю, не страціцца між чужых людзей і знайсці сабе вартае месца ў жыцці:

Сіраціна слёзы лье,
Неба кожну лічыць.
Сам Бог сілы ёй пашле,
Адвагі пазычыць.
Як на камень, ці на сталь
Скоцяцца слязіны,
Чыста спаляць: велькі жаль
Ў слязе сіраціны.

Вось жа сапраўды, як сцвярджае паэтка, сляза няшчаснага дзіцяці не бывае пралітай намарна.

Не можа не зацікавіць чытача і апавяданне „Пчолы", якое ўяўляе сабой своеасаблівую грамадскую ўтопію, даступна выкладзеную дзецям. На прыкладзе ўпарадкавання жыцця ў пчалінай сям'і, дзе на першым месцы — працавітасць, дзе спавядаюцца прынцыпы роўнасці, ахвярнасці ў імя іншых, павагі да маткі, Алаіза Пашкевіч адлюстроўвае сваё разуменне ідэальнага грамадства. Паказваючы, які лад, акуратнасць і прыгажосць пануюць у пчалінай гаспадарцы, аўтарка падказвае дзецям, як трэба працаваць, як паводзіць сябе, каб і ў іх жыцці было больш святла і дабра: *Хаткі пчолак звернуты падоўжнямі да слонца, каля іх чысценька, ахайненька. Ранютка ўстаўшы, вочкі працёршы, пачынаюць увіхацца мядоўнічкі-працаўнічкі, разлятаюцца на ўсе стороны.*

Паўстае немалаважнае пытанне: чаму гэтая бясспрэчна цікавая праца, што мела ў сабе ўсё неабходнае для навучання, развіцця, выхавання дзетак беларускіх, за савецкім часам амаль не выкарыстоўвалася ў школах? Больш за тое, ніколі не была надрукавана поўнасцю. Упершыню пасля першага выдання ў 1906 годзе выдавецкай суполкай „Загляне сонца і ў наша ваконца" пабачыла свет толькі праз сто гадоў, у 2001 годзе. Асобныя творы, праўда, былі вядомымі, змяшчаліся ў выданні 1976 года. Больш пашанцавала вершам. А вось апавяданні „Нядзеля", „Мая вёска", „Пчолы" не друкаваліся з таго часу ні разу.

Адказ, мажліва, палягае ў тым, што не стасаваліся гэтыя творы з афіцыйным поглядам савецкага часу на жыццё беларускай вёскі дарэвалюцыйнай пары, калі безапеляцыйна сцвярджалася, што жыццё тое — суцэльнае гібенне, нядоля, галота і безнадзейнасць.

Чытанка Алаізы Пашкевіч паказвае сённяшнім беларускім дзецям іншую праўду пра мінулае нашага краю, раскрывае ім вочы на тую даўнюю Беларусь, гаспадарлівую, разумную, кемную, дзе кожны працавіты чалавек мог знайсці сабе месца, мог дабіцца ў жыцці жаданай мэты.

Сяргей ЧЫГРЫН

Забытая спявачка Яўгенія Чарняўская-Орса

Слаўная спявачка нашай Бацькаўшчыны. Так у 1930-х гадах называлі маладую беларускую спявачку Яўгенію Чарняўскую-Орса.

Яўгенія Чарняўская была родам з Навагрудчыны. У сярэдзіне 1930-х гадоў вучылася ў Варшаўскай кансерваторыі. Сваю вучобу і жыццё ў Варшаве маладая студэнтка і спявачка актыўна сумяшчала з беларускім рухам у польскай сталіцы. Без яе ўдзелу не абыходзіліся ні адна беларуская вечарына, сустрэча, прэзентацыя. У Варшаве Яўгенію Чарняўскую ведалі не толькі беларусы, але і ўкраінцы, палякі, літоўцы. Усіх яна зачароўвала сваёй прыгажосцю і голасам.

11 снежня 1937 года ў Варшаве ўкраінская студэнцкая грамада ладзіла вечарыну ў гонар сваёй нацыянальнай паэткі Лесі Украінкі. На вечарыну ўкраінцы запрасілі і Яўгенію Чарняўскую-Орса. Спявачка выканала некалькі ўкраінскіх песень і сваім звонкім мілагучным голасам, як пісаў часопіс „Шлях моладзі" (1937, № 17, с. 18), „здабыла сабе гучныя воплескі шматлікіх слухачоў".

Запрашалі нашу спявачку ўкраінцы Варшавы і на іншыя імпрэзы. Напрыклад, 6 снежня 1938 года яна спявала песні на вечары ўкраінскай паэзіі. А пасля выканання песні „Салавейка" спявачку некалькі разоў выклікалі „на біс". Заходнебеларуская прэса пісала, што „воплескам не было канца. І не дзіва: голас спявачкі прыгожы, тэхніка адпаведная, інтэрпрэтацыя высокакультурная, глыбокая, шчыра адчута, сцісла гарманізуецца з створанай кампазіцыяй. Выклікае вялікую ўвагу дыкцыя пяснняркі. Чарняўская агулам выканала сваё заданне вельмі добра. Можна спадзявацца, што Чарняўская будзе вялікай спявачкай нашай Бацькаўшчыны" („Шлях моладзі", 1938, с. 20).

6 лютага 1937 года ў Варшаве ў зале імя М. Карловіча мясцовай філармоніі адбыўся беларускі канцэрт-вечарына. Невялікая зала, якая была разлічана толькі на 250 месцаў, змагла ўмясціць больш за 400 чалавек. Многія не змаглі ўжо купіць білетаў.

Канцэрт пачаўся каля 22 гадзіны. Першай выступіла беларуская спявачка Яўгенія Чарняўская-Орса. Яна праспявала песні „Адна, і зноў адна", „А за ліхімі ды марозамі" і „Маладую Беларусь". Музыку да гэтых песень напісаў кампазітар Канстанцін Галкоўскі. Спявала Яўгенія і дуэтам з А. Панько. Аб гэтым пісаў у часопісе „Шлях моладзі" (1937, № 3, с. 20) Пятро Ластаўка. Паведамляў усё той жа Пятро Ластаўка і пра іншыя выступленні Яўгеніі Чарняўскай-Орса.

4 сакавіка 1938 года Яўгенію Чарняўскую-Орса на канцэрт у Вільню запрасіў Рыгор Шырма і прапанаваў ёй выступіць разам з ягоным хорам. Канцэрт адбыўся ў гасціннай універсітэцкай зале Снядэцкіх. У праграме канцэрта так і было запісана, што адбудзецца канцэрт беларускага хору Рыгора Шырмы і маладой беларускай спявачкі Яўгеніі Чарняўскай-Орса. На гэтым канцэрце пабываў і Максім Танк. У сваіх „Лістках календара" (Максім Танк, *Збор твораў у шасці тамах*, Мінск 1981, т. 6, с. 192) пісаў: «Быў на канцэрце студэнцкага хору Рыгора Шырмы. У другой частцы канцэрта выступала маладая і вельмі сімпатычная спявачка А. Орса-Чарняўская (маецца на ўвазе Аўгіння — С. Ч.). Адкуль яе выкапаў дзядзька Рыгор? І не толькі выкапаў, а і ўзбагаціў яе рэпертуар беларускімі народнымі песнямі. Яна выканала некалькі новых песняў, і асабліва ўдала — „Паднімайся з нізін, сакаліна сям'я...". І яе праводзілі бурнымі апладысментамі; студэнты падарылі ёй прыгожы букет жывых кветак і сэрца кірмашнага „Казюка"».

Там Максім Танк упершыню і пазнаёміўся з прыгожай беларускай спявачкай. Іх разам нават Янка Шутовіч сфатаграфаваў. „Сёння (маецца на ўвазе 5 чэрвеня 1938 года — С. Ч.) Я. Шутовіч передаў мне некалькі фатаграфій: адна — любіцельская — зробленая на казюкоўскім фэсце, дзе мы зняліся са спявачкай А. Чарняўскай", — прыгадвае ў „Лістках календара" Максім Танк (Максім Танк, *Збор твораў у шасці тамах*, т. 6, с. 203). Мне, на жаль, не ўдалося знайсці гэты фотаздымак.

Прыехаўшы ў Варшаву, Яўгенія Чарняўская-Орса разам з сябрамі мясцовага Асветнага таварыства беларусаў пачала збіраць фінансавыя сродкі на кнігу „Пад мачтай" Максіма Танка. Беларуская спявачка сабрала і перадала Максіму Танку каля 200 злотых. А рэшту грошай, неабходных на выданне зборніка, даў яшчэ адзін сябра „Товажыства пшыяцюл наук". І 20 чэрвеня 1938 года зборнік вершаў „Пад мачтай" Максіма Танка выйшаў з друку.

Пасля заканчэння Варшаўскай кансерваторыі сляды беларускай спявачкі губляюцца. Альбо яна засталася ў Польшчы, альбо выехала далёка на Захад, альбо вярнулася на Радзіму. На вялікі жаль, імя яе не згадваецца ні ў адной беларускай энцыклапедыі.

Палітыка-прававая сітуацыя ў Беларусі становіцца цяжэйшай з кожным днём. Напачатку жніўня грамадскасць скалыхнуў арышт вядомага праваабаронцы, кіраўніка праваабарончага цэнтра „Вясна" Алеся Бяляцкага. Улады інкрымінуюць яму, нібыта, ухіленне ад падаткаў у буйных памерах. Наколькі гэтыя падазрэнні справядлівыя наўрад ці высветліць беларускі суд — правасуддзе ў таталітарнай дзяржаве выконвае ролю паслугача тых, хто трымае вышэйшую ўладу. Таму на пытанне ці сапраўды Бяляцкі ў чымсьці вінны мы, напэўна, даведаемся праз нейкі прамежак часу — вялікі ці малы, але роўна такі, які адвяла гісторыя лукашэнкаўскай уладзе.

Што ж тычыцца цяперашняга стану рэчаў, то нельга адмаўляць, што за кратамі апынулася адна з найбуйнейшых асоб праваабарончага руху. І значная частка яго працы пакуль не будзе выконвацца — у прыватнасці, дапамога з яго боку тым, хто цярпеў і церпіць у Беларусі ад беззаконня. І ўсё ж без крыніц прававых ведаў, прававой кансультацыі пакрыўджаныя не мусяць застацца. Па ўсёй беларускай краіне існуюць праваабарончыя арганізацыі, у байнэце дастаткова сайтаў на праваабарончую тэматыку. Адным з іх з'яўляецца „Беларускі праўны партал", які месціцца ў інтэрнэце па адрасе http://prava-by.info.

З першага погляду на даны сайт стварaецца ўражанне, што з большага ён арыентаваны на людзей, якія ўжо даволі доўга „варацца" ў абароне правоў чалавека. „Беларускі праўны партал" падобны на нейкую бібліятэку — пакуль не спазнаеш спосабаў пошуку кніг у ёй, наўрад ці нешта знойдзеш. І ўсё гэта з-за таго, што на сайце маецца вельмі многа рубрык і падрубрык, выйсці да якіх змешчаныя на галоўнай старонцы.

Дарэчы, на галоўнай старонцы месціцца і стужка навінных паведамленняў, якія абазначаныя як „Абвесткі". Прыемна бачыць, што практычна да кожнай з іх дадаецца нейкі малюнак ці фотаздымак.

Што ж тычыцца практычнай вартасці сайта, то яна праглядаецца ў такіх падрубрыках, як „Заявы ў Камітэт ААН па правах чалавека", „Прыклады дакументаў", „Прэцэдэнты па Беларусі", „Стратэгічныя цяжбы".

У рубрыцы „Бібліятэка" мы можам знайсці тэксты беларускіх законаў, якія так ці інакш тычацца правоў ці свабод чалавека, пазнаёміцца з рэгламентам працы Канстытуцыйнага суда, прачытаць беларускую Канстытуцыю. Падрубрыка „Праўная літаратура" змяшчае разнастайныя выданні ці артыкулы на гэтую тэму, аўтарамі якіх з'яўляюцца вядомыя праваабаронцы, у прыватнасці Марэк Навіцкі і Андрэй Сахараў.

Цікавай і надзвычай актуальнай з'яўляецца інфармацыя ў рубрыцы „Пэрсаналіі праваабарончага руху". Пакуль там толькі фотаздымак Алеся Бяляцкага з яго артыкулам „Бяляцкі: нельга паддавацца шантажу з боку ўладаў", змешчаным чамусьці на рускай мове.

Некаторыя станоўчыя вынікі дзейнасці беларускіх праваабаронцаў можна пабачыць на старонцы „Прэцэдэнты нацыянальнай праваабароны". Сярод прэцэдэнтаў такі цікавы, як выкананне ўладамі патрабавання аб увядзенні ў штат ізалятара часовага ўтрымання жанчын.

Варта адзначыць, што сайт двухмоўны — мае беларускую і англійскую версіі. Праўда, апошняя змяшчае менш тэкстаў.

Уладзімір ЛАПЦЭВІЧ

Скарбы Беларусі

Зэльва Генюшаў

Зэльва была вядомым мястэчкам задоўга да XX стагоддзя, калі ў ёй пражывала сям'я Геніюшаў. Славілася яна ў мінулым сваімі кірмашамі. Але бальшыня беларусаў, якія наведвалі гэтую мясціну на Гарадзеншчыне ў найноўшы час, прыязджалі найперш да Ларысы Геніюш. Прычым як пры жыцці, так і пасля смерці паэткі. Неяк крыху недарэчна з аднаго боку залічаць да нацыянальных скарбаў магілу чалавека. А з іншага, месца апошняга спачыну Ларысы і Янкі Геніюшаў стала кропкай штогадовага паломніцтва як да святыні. І апошнія пятнаццаць гадоў заўсёды над гэтай магілай лунае наша сімволіка. Згодна з запаветам паэткі: „Хай зашуміць хоць на магіле мне бел-чырвона-белы сцяг...".

„Людзі ў цывільным" пільнавалі кожны крок Ларысы Антонаўны пры жыцці, цяпер яны баяцца, што беларусы прыходзяць на яе магілу. Але як ні пераследавалі Ларысу Геніюш, як ні здзекаваліся, як ні цкавалі яе ўсялякія гестапаўцы і „товарищи-майоры", як нікуды ні выпускалі, як ні забаранялі вершы пры жыцці і ўжо ў апошняе дзесяцігоддзе, а яе імя застаецца сімвалам Беларусі, светлым сцягам велічы духу і свабоды, прыкладам ахвярнасці і нязломнасці, хрысціянскага служэння сваёй Айчыне і народу.

Дзяржава, якая носіць назву Рэспубліка Беларусь, гэтае імя старанна замоўчвае і рэтушуе. Паслядоўныя нашчадкі камуністычна-савецкай ідэалогіі ненавідзяць Геніюш. За што? За тое, што Ларыса Геніюш была беларускай і да канца свайго жыцця так і не прыняла савецкага грамадзянства. За тое, што пісала беларускія вершы і не была такой як усе, вытрымала здзекі сталінскага ГУЛАГу і засталася вернай беларускай ідэі.

А нарадзілася Ларыса Міклашэвіч у маёнтку Жлобаўцы Ваўкавыскага павета. Ад колішняга радавога гнязда, што каля вёскі Палаўкі, амаль не засталося следу (летась грамадскія актывісты ўпарадкавалі месца былой сядзібы). Лёс быў надзвычай жорсткі да паэткі і яе блізкіх. Бацька згінуў у гарадзенскай турме пасля 1939 года, маці памерла ад голаду ў Казахстане ў 1945 годзе, адзін з братоў — Аркадзь злажыў галаву пад Монтэ-Касіна ў баі з фашыстамі. У лютым 1949 года паэтку засудзілі да 25 гадоў савецкага канцлагера. Як гэта ўсё вытрывала Ларыса — ведае адзін Бог. Выйшаўшы на волю, Геніюш пасялілася на радзіме мужа ў Зэльве. У зборніку „Каб вы ведалі", які ўклаў Міхась Скобла, сабраная эпісталярная спадчына паэткі. Кніжка дазволіла яшчэ паўней асэнсаваць глыбінюнасць яе светагляду.

Родная ж Гарадзеншчына пакуль няўдзячная Ларысе Антонаўне. У ваўкавыскай і зэльвенскай хатах, дзе жыла вялікая паэтка, па-ранейшаму месцяцца чужыя людзі, у дзяржавы няма ніякага жадання знайсці пару тысяч долараў, каб купіць гэтыя дамкі і зрабіць мемарыяльныя музеі. Будзем спадзявацца, што гэтыя будыніны захаваюцца і новая беларуская ўлада дасць ім належнае прызначэнне. А пакуль штогод людзі прыязджаюць у Зэльву, каб пакланіцца магілам Янкі і Ларысы Геніюшаў і разгарнуць бел-чырвона-белы сцяг, памаліцца ў мясцовай царкве, ускласці кветкі да невялічкага помніка, што стаіць на цвінтары паблізу праваслаўнага храма, пастаяць каля хаты, якая пры жыцці Геніюш летам патанала ў бэзе і кветках. І гэтае імя будзе гонарам і сумленнем Беларусі, пакуль будзе жыць наша краіна, існаваць наша зямля. Бо такіх асоб у кожнай нацыі — адзінкі, тым больш дарагая для кожнага патрыёта Беларусі постаць Ларысы Геніюш. Творы вялікай беларускай паэткі выкінутыя цяперашнім рэжымам са школьных падручнікаў, але постаць Ларысы Геніюш і надалей лучыць нацыю.

Уладзімір ХІЛЬМАНОВІЧ

У народзе кажуць: гара з гарой не сыходзіцца, а чалавек з чалавекам сыдзецца. І гэта праўда. Вось гэтаму доказ.

Тэкст і фота Уладзіміра СІДАРУКА

Сустрэча праз гады

17 ліпеня ў Чаромсе на беларускім фэсце выступалі шматлікія мастацкія калектывы, былі арганізаваны выстаўкі вышыўкі і карцін. І тут мяне чакаў мілы сюрпрыз. Аўтарам карцін быў... Мікалай Яноўскі са Старога Беразова, мой сардэчны калега з юнацкіх гадоў.

З Мікалаем Яноўскім пазнаёміліся мы ў канцы пяцідзесятых гадоў, калі працаваў я інструктарам БГКТ у Гайнаўцы. Ён з'яўляўся тады актыўным дзеячам маладзёжных арганізацый у Старым Беразове. Яго кампаньёнамі былі Грыша Мароз, Янка Петручук і Толік Кубаеўскі, з якімі і я сябраваў. Памятаю экскурсію ў Пулавы, арганізаваную Павятовым праўленнем сельскагаспадарчых гурткоў. Важаком групы быў Мікалай Гапунік, тадышні інструктар згаданай установы. З гэтага падарожжа засталося шмат здымкаў, якія зараз напамінаюць даўнейшых сяброў. Быў разам і Коля Яноўскі. Пасля ў шасцідзесятых гадах сустракаліся мы з сябрам у Гайнаўцы, затым кантакты абарваліся. Зараз лёс паслаў нам гэтую сустрэчу. Карыстаючыся нагодай, паўспаміналі мы мінулыя будні, абмяняліся навінкамі.

Сябру прыкмеціў я здалёк. Стаяў побач карцін і глядзеў у маім напрамку. Калі я да яго падыходзіў, прывітаў мяне вясёлай ўсмешкай.

— А я лічыў, што не пазнаеш, — гаварыў Яноўскі, моцна паціскаючы руку. — Колькі гадоў не бачыліся? Дзесяткаў тры, а мо і больш мінула...

— Расказвай, дружа, пра сябе, як жывапісцам стаў, — папрасіў я калегу. У адказ пачуў такі вось аповед:

— Працаваў я на бацькавай дзевяцігектарнай гаспадарцы. Калі ў 1969 годзе пацярпеў у выпадку (нага папала ў дыскавую пілу) і стаў непрацаздольным, рашыў вучыцца. Будучы пенсіянерам па інваліднасці, пакарыстаўся я адукацыйнымі магчымасцямі. Меў свой грош, а і ахвота да навукі была. Прытым шмат вольнага часу. Паступіў я ў Сельскагаспадарчы тэхнікум у Ружанастоку. Навуку закончыў паспяхова. Першапачаткова прызначылі мяне на пасаду кантралёра па справах скупкі і кантрактацыі ў ПЗГСе ў Гайнаўцы. Нядоўга я там затрымаўся, паколькі працоўную дамову са мной заключылі на назначаны тэрмін. Пасля перавялі ў Чыжоўскую гміну на пасаду агранома. Калі ўзніклі Ваяводскія асяродкі сельскагаспадарчага прагрэсу, стаў я працаўніком гэтай установы. Канчаткова завершыў прафесіянальную працу ў Гайнаўскім аддзяленні Агенцтва мадэрнізацыі і рэструктурызацыі сельскай гаспадаркі. Зараз я пенсіянер. Жанаты. Дзве дачкі — Галена і Міраслава. Галена закончыла агульнаадукацыйны ліцэй, Міраслава — эканамічную вышэйшую ўстанову. Лічылася выдатнікам у навуцы. Працуе намеснікам галоўнага дырэктара фірмы „Пронар" у Нарве. А я, Валодзя, малюю ды малюю. Пачынаў з дзяцінства. З таго часу накапілася багатая калекцыя. Жывапіс гэта мая страсць, маё захапленне, — завяршыў аповед Мікалай Яноўскі.

Прыемна сустракацца з сябрамі праз гады. Такія эпізоды надоўга застаюцца ў памяці. Лічу, што з Мікалаем Яноўскім спаткаемся яшчэ не раз. Усё ж такі Кузава і Чаромха не на канцы свету...

Пасля развітання з Яноўскім падаўся я на пляцоўку, дзе чакала мяне чарговая сустрэча з даўнейшымі калегамі — Паўлам Лемешам з „Курантаў" і Антанінай Дамброўскай са „Згодных макаў".

Адгалоска

У апошняй „Ніве" (№ 32) у артыкуле Мацея Халадоўскага „IV Падляшская актава культур", змешчана маё выказанне ў кантэксце, які мяняе ўвесь яго сэнс. Калі мы сустрэліся з Мацеем Халадоўскім перад канцэртам Цыганскага тэатра Рада, які меў у праграме фальклор беларускіх казакаў, журналіст „Нівы" спытаўся з недаверам, ці сапраўды былі ў Беларусі казакі, а я адказаў тое, што і надрукавана. На самай справе падчас паўстання Хмяльніцкага паказачылася ледзь не цэлае Палессе. Пасля, у час маскоўскай вайны, цэнтрам беларускага казацтва коратка быў Магілёў, пасля Быхаў. Прытым, насупраць таго, што расказаў „Ніве" Ігар Суворкін, казакі ў Магілёўскім раёне зусім не пасяліліся — гэта былі ўзбунтаваныя мясцовыя сяляне.

На жаль, тое, што паказаў у Беластоку Тэатр Рада (прынамсі да таго часу, пакуль я вытрымаў), з беларускімі казакамі не мела нічога супольнага. Гэта была расейшчына, ды яшчэ з патрыятычным ухілам, быццам бы для сяброў ансамбля Расея і ёсць „матушка". Казацкія скокі і свістапляскі гарадзенскіх цыганоў для мяне проста вобраз сённяшняй Беларусі: цыган прытвараецца рускім.

Алег ЛАТЫШОНАК

Адгаданка

1. неглыбокае месца на ўсю шырыню ракі, зручнае для яе пераезду, 2. пінская рака, 3. снарад дыскабола, 4. школьная „гадзіна", 5. малады мужчына, 6. літаратурнае прозвішча Мікалая Раманоўскага, 7. металічны стрыжань для ўтрымання на месцы судна, 8. Францыск, беларускі першадрукар, 9. горад Ларысы Геніюш, 10. міфалагічная маці тытанаў і цыклопаў, 11. злакавы конскі ласунак, 12. цыбульная расліна з белымі або жоўтымі кветкамі (*Narcissus*), 13. лопасць з доўгім дзяржаннем прызначаная для веславання.

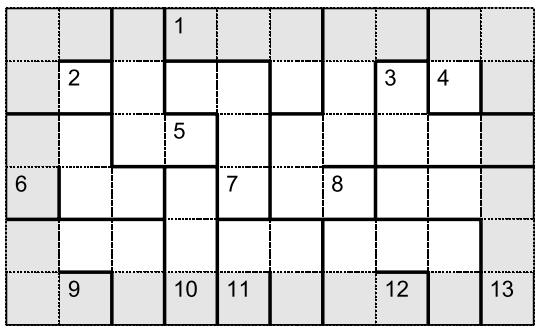

Адгаданыя словы запісаць у вызначаныя дарожкі, пачынаючы ад поля з літарай. У светлых палях атрымаецца рашэнне — кашмірскую пагаворку. **(ш)**

Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільныя рашэнні, будуць разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на адгаданку з 28 нумара

Арак, бюро, дыба, зеніт, Каін, попел, сезон, цаля.

Рашэнне: **Зло і дабро пераплецены з сабою як тканіна.**

Кніжныя ўзнагароды высылаем **Лявону Федаруку** з Рыбал і **Міхалу Байко** з Беластока.

14.08 — 20.08

(22.03. — 20.04.) 16-20.08. будзеш вельмі ўдачлівы, чакаюць цябе поспехі. Лёгка дасягнеш мэт, здабудзеш чыёсь сэрца. Нішто перад табою не ўцячэ — шчасце можа само цябе знайсці. Толькі народжаныя 5-9.04. могуць перажыць малое расчараванне (хутка пра яго забудуць!).

(21.04. — 21.05.) Пачнуцца змены ў кар'еры. Нават калі не будзе табе хацецца, справішся з заданнямі і зможаш вельмі шмат. Забудзешся пра прэтэнзіі і кінешся ў абдымкі партнёра. З 19.08. (да 23.08.) пагражаюць абманы, інтрыгі, плёткі; можаш памыліцца ў сваіх пачуццях або кепска кагось ацаніць.

(22.05. — 22.06.) Могуць нахлынуць на цябе сумненні і апаскі. Будзеш аналізаваць свае сувязі. Найбольш шчасця будуць мець народжаныя перад 28 мая. Калі паявіцца ў галаве хаос (што нават не будзеш ведаць што сказаць, што табе трапляецца рэдка), аддыхайся, перадумай. Можаш сесці на здаравейшую дыету.

(23.06. — 23.07.) Адчуванне рэзвасці, маладосці. Можаш апярэдзіць канкурэнцыю і стаць маэстра ў сваёй галіне, але ахвотна возьмешся за новае. З 19.08. твае канікулярныя планы могуць не спадабацца партнёру (супольны выезд — на валаску!).

(24.07. — 23.08.) Асабліва 14-19.08. выйдуць табе па-майстэрску падарожжы, падрыхтоўкі, арганізацыя сямейных мерапрыемстваў, пакупкі. Хоць нуднае і прадбачальнае жыццё — не для цябе! Будзеш эксцэнтрычны, арыгінальны, таксама ў поглядах. Не збянтэжаць цябе ніякія сюрпрызы, а калі паявяцца нейкія перашкоды, пераможаш іх з сілаю бульдозера.

(24.08. — 23.09.) Не рэалізуй яшчэ новых задум (пачакай канца месяца). Поўнае паразуменне з найбліжэйшымі. Будзеш сантыментальны, мройлівы (трываласць дойдзе з 23.08.). У каханні давярай інтуіцыі. Неўзабаве пачнецца новы раздзел твайго жыцця.

(24.09. — 23.10.) Лепш не спускай вачэй з працы — будуць там ператасоўкі, ключавыя рашэнні, добра было б, каб ты быў пры тым на месцы. Найпрыемней правядзеш час з сябрамі. Пільнуйся: з 19.08. (да 23.08.) будзеш лёгкай здабычай баламутаў!

(24.10. — 22.11.) Да 15.08. могуць рэзка папсавацца стасункі з партнёрам. Будзьце шчырымі, бо раз страчаны давер цяжка будзе вярнуць. Маеш шанц заззяць харызмай, талентамі. На працы прывыкнеш да новых парадкаў і будзеш рабіць сваё. Не мусіш шукаць новых крыніц заробку.

(23.11. — 22.12.) Добры настрой, вясёлыя думкі. Ніхто табе не адмовіць, нават шэф, і асоба, на якой табе найбольш залежыць. Большыя грошы прыйдуць без цяжкасцей. 16-20.08. маеш найбольшы аптымізм і размах. Найлепш дагаворышся са старэйшымі людзьмі.

(23.12. — 20.01.) Будзеш мець падтрымку добрых і сапраўды спрыяючых людзей. З лёгкай галавой можаш падацца ў адпачынак. Агромная папулярнасць у супрацьлеглага полу. Дома крыху балагану, могуць паявіцца новыя людзі.

(21.01. — 19.02.) У пары — поўны росквіт. На рабоце дададуць табе заданняў, хоць будзеш працаваць два разы хутчэй ад іншых. Вельмі паспрыяе табе інтэнсіўны фізічны высілак. Знаёмства з новым людзьмі, нават заморскімі. Можаш з'ездзіць да далёкіх сваякоў.

(20.02. — 21.03.) Кіруйся інтуіцыяй і прадчуваннямі, давярай свайму ўнутранаму голасу. Фантастычная атмасфера ў фірме. З нясмелай Рыбкі станеш акулай! На сустрэчы і з сустрэч будзеш лятаць як на крылах! З 19.08. (да 23.08.) лепш адмоўся ад большых пакупак, бо выкінеш грошы ў балота.

Агата АРЛЯНСКАЯ

Ніва
ТЫДНЁВІК БЕЛАРУСАЎ У ПОЛЬШЧЫ
PL ISSN 0546-1960
NR INDEKSU 366714

Выдавец: Праграмная рада тыднёвіка „Ніва".
Старшыня: Яўген Вапа.
Адрас рэдакцыі: 15-959 Białystok 2, ul. Zamenhofa 27, skr. poczt. 84.
Тэл./факс: (+48 85) 743 50 22.
Internet: *http://niva.iig.pl/*
E-mail: *redakcja@niva.iig.pl*
Zrealizowano dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.
Галоўны рэдактар: Яўген Вапа.
Намеснік гал. рэдактара: Віталь Луба.
Тэхнічны рэдактар: Адам Паўлоўскі.
Рэдактар „Зоркі": Ганна Кандрацюк-Свярубская.

Публіцысты: Міхась Андрасюк, Мікола Ваўранюк, Аляксандр Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярубская, Ілона Карпюк, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Мацей Халадоўскі, Віктар Сазонаў, Уладзімір Хільмановіч, Міхась Сцепанюк, Янка Целушэцкі.
Канцылярыя: Галіна Рамашка.
Друкарня: „Orthdruk", Białystok.
Tekstów nie zamówionych redakcja nie zwraca. Zastrzega sobie również prawo skracania i opracowania redakcyjnego tekstów nie zamówionych. Za treść ogłoszeń redakcja nie ponosi odpowiedzialności.
Prenumerata krajowa
Termin przyjmowania wpłat do 5-go dnia każdego miesiąca poprzedzającego okres rozpoczęcia prenumeraty.
Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe na terenie województwa podlaskiego oraz oddziały „RUCH" i „KOLPORTER" na terenie całego kraju.
Cena prenumeraty kwartalnej
— 32,5 zł., półrocznej — 65 zł., rocznej — 130 zł.

Prenumerata z wysyłką za granicę
Wpłaty przyjmuje „RUCH" S.A. ul. Jana Kazimierza 31/33, 01-248 Warszawa; telefony: +48(0)22 53-28-823 — prenumerata płatna w walucie obcej, 0-2253-28-816, 53-28-819; — prenumerata płatna w PLN; nr faxu: 0-2253-28-734
Prenumerata w redakcji
Planowana ilość numerów „Niwy" w 2011 roku — 52.
Przesyłka zwykła: Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 4,2 zł. Cena 1 egz. wraz z wysyłką za granicę — kraje europejskie — 5,50 zł. — kraje pozaeuropejskie — 5,70 zł.
Przesyłka priorytetowa: Cena 1 egz. wraz z wysyłką za granicę: — kraje europejskie — 6,50 zł, — Ameryka Północna, Afryka — 7,20 zł., — Ameryka Południowa — 8,30 zł., — Australia i Oceania — 10,50 zł.
Wpłaty przyjmuje: Rada Programowa Tygodnika „Niwa",
BANK PEKAO S.A. O/Białystok
38 1240 5211 1111 0000 4929 0945

Nakład: 1 000 egz.

Юбілейныя VII Падляшска-Палескія жніўныя сустрэчы „Олень по бору ходіт”

Тэкст і фота
Аляксея МАРОЗА

Старшыня аб’яднання „Музей малой айчыны” ў Студзіводах Дарафей Фіёнік пашырае супрацоўніцтва паміж Падляшшам і Палессем у галіне культуры. Датычыць яно канкрэтна запісвання, прэзентавання і зберагання ад забыцця фальклору. З гэтай мэтай паслядоўна штогод рэалізуе ён свае планы ў час двух вялікіх мерапрыемстваў і падчас меншых імпрэз і сустрэч, ладжаных у родных яму Студзіводах і іншых мясцовасцях Падляшша, а таксама на Палессі. Студзіводскія энтузіясты фальклору, вандруючы па паўднёвай частцы Рэспублікі Беларусь, адкрываюць месцы, дзе вусная народная творчасць захавалася ў добрай форме, запісваюць яе, наладжваюць супрацоўніцтва паміж рэгіёнамі Палесся і студзіводскім музеем. Выступы калектываў з Беларусі ў нас — рэзультат супрацоўніцтва ў галіне захавання фальклору паміж Студзіводамі і беларускімі ўстановамі. На мерапрыемствы, якія ладзіць Дарафей Фіёнік, запрашаюцца таксама калектывы з розных раёнаў Беларусі, найчасцей з Мінска. Так было і ў час юбілейных VII Падляшска-Палескіх жніўных сустрэч „Олень по бору ходіт”, якія з 29 па 31 ліпеня адбыліся ў Студзіводах ды Бельскай вясковай і Мельніцкай гмінах. Па сёлах фальклор прэзентавалі калектывы з Палесся, Мінска і Літвы. Дарафей Фіёнік лічыць, што трэцяе і сёмае мерапрыемствы з’яўляюцца юбілейнымі з-за значэння лічбаў тры і сем у народным павер’і, хрысціянскай дагматыцы і таінствах. Юбілейныя жніўныя спатканні, якія сёлета былі прымеркаваны да 25-годдзя дзейнасці „Музея малой айчыны” ў Студзіводах, вылучаліся перш за ўсё майстар-класамі па ігры на дудзе і скрыпцы, увядзеннем абраду палявання на аленя (у адпаведнасці са словамі песні „Олень по бору ходіт”), а таксама багатым і цікавым музычным рэпертуарам.

„Дараносіца” і „Хмялеўскія валацюгі” з Хмялева выступілі на студзіводскім мерапрыемстве з фальклорнымі песнямі і танцамі

Галоўным месцам жніўных сустрэч былі Студзіводы і ўрочышча „Ліханёва”, на якім адбыліся зажынкі аўса. Выхад на жніво, упершыню спалучанае з паляваннем на аленя, распачаўся пасля гудка паляўнічага. Калі сабраныя з песнямі, між іншым, „Олень по бору ходіт”, перайшлі на поле, дзе пачалося жніво, паляўнічы пайшоў у лес на паляванне. Выйшаў адтуль з мужчынамі, якія трымалі ў руках капу з вышытымі на ёй аленямі, што сімвалізавала ўпаляванне гэтага ляснога млекакормячага. У час жніва можна было ўчуць жніўныя і іншыя песні, убачыць даўнюю калыску, завешаную на кійках, якая ў мінулым часта бывала неад’емнай часткай жніўнага краявіду.

— Паляўнічым выступіў ляснік Дар’юш Сапешка. Калі ён сімвалічна ўпаляваў аленя і як сімвал гэтага здарэння была вынесена капа з вышытымі аленямі, я вельмі ўзрушыўся. Здзейснілася мая мара, каб песню, загаловак якой служыць назвай нашага мерапрыемства, зрабіць рэальным абрадам, — гаварыў старшыня музейнага аб’яднання Дарафей Фіёнік. — Невыпадкова ў жніўнай песні спяваецца пра паляванне на аленя, бо яно адбывалася якраз у жніўні. Упаляванае мяса ў далёкім мінулым ужывалася ў ежу жнецамі, якія цяжка працавалі ў полі.

У час жніўных сустрэч замежныя калектывы хадзілі з песнямі па Кошках, Градалях, Алекшах, Дубяжыне, Рэйпічах і Гусаках, што ў Бельскай вясковай гміне, і па Мацьковічах, Станковічах, Кудзелічах, Гоматах, Паўловічах і Вілінаве, што ў Мельніцкай гміне. Вясковыя канцэрты былі наладжаны ў Рэйпічах, Гусаках, Паўловічах і Вілінаве. У Паўловічах перад народнай забавай пад музыку „Хмялеўскіх валацюгаў” выступілі мельніцкія калектывы — „Крыніца” з Радзілаўкі і „Верасы” з Вілінава. Аднак хіба самай цікавай была сустрэча на мастку на рэчцы Белай паміж вёскамі Кошкі і Градалі. Удзельнікі спаткання, на падставе аповедаў дырэктара Бельскага дома культуры Сяргея Лукашука, ураджэнца Градалёў, хацелі на мастку зрабіць рэканструкцыю колішніх сустрэч музыкантаў з Градалёў са спявачкамі з Кошкаў, якія над рэчкай давалі канцэрт.

— Нашы музыканты чакалі на мастку спевакоў, якія ішлі ад Кошак. Спатканне над рэчкай, спевы, а пасля і танцы ўразілі сабраных, якіх сабралася чалавек пад сорак. Прысутнічаў таксама Сяргей Лукашук. Я даведаўся, што менавіта на гэтым мастку зрадзілася ідэя заснавання „Васілёчкаў”, — сказаў Тамаш Суліма са студзіводскага музея.

Вялікай падзеяй для вяскоўцаў былі таксама выступы ў Гусаках, дзе мясцовыя людзі дружна прынялі гасцей і самі пайшлі ў карагодзе з „Былінай” з Літвы. Гаварылі, што гэта было першае пасля вайны музычнае мерапрыемства ў іх сяле.

У час сёлетніх жніўных спатканняў у Студзіводах упершыню ладзіліся музычныя майстар-класы скрыпачоў з Польшчы і дудароў з Беларусі. Атрымалі яны імя Уладзіміра Мураўскага (гарманіста з Орлі) і Яўхіма Кірылюка (скрыпача са Студзіводаў). Гэта мае быць пастаянная ініцыятыва, мэта якой — адраджэнне ў памяці беларусаў значэння даўніх музычных інструментаў.

— Хаця дуда, як музычны інструмент, прыбыла на Беларусь з захаду, то стала ў нас нацыянальным інструментам. Напрыклад, успамінаецца, што дудамі карысталіся ў 1410 годзе ў Мельніку. Недзе 150 год таму дуда на нашай тэрыторыі стала выходзіць з моды. У пачатку мінулага стагоддзя дуду стаў замяшчаць акардэон. Мы хочам вярнуць у свядомасць нашых людзей значэнне дуды як музычнага інструмента. На нашым мерапрыемстве аднаўляем зацікаўленне дудой на беларускай тэрыторыі, — сказаў Дарафей Фіёнік.

На музычныя майстар-класы скрыпачоў пад кірункам вядомага народнага скрыпача з Познані Мацея Філіпчука (цесна супрацоўнічае са студзіводскім музеем) прыехалі ажно 5 скрыпачоў з розных гарадоў Польшчы. У майстар-класах дудароў прымалі ўдзел тры асобы з Беларусі і ахвотныя вучобе бялыстчане.

— Мы разам з Аркам Божкам з Бельска вучыліся іграць на дудзе, але гэта не такая простая справа. Прынамсі мне не хапала музычнай адукацыі, каб больш паспяхова навучыцца іграць на гэтым старажытным беларускім інструменце, — сказаў Тамаш Суліма.

— Вельмі цікавая формула гэтага мерапрыемства, бо вакальныя калектывы і музыкі ездзяць па вёсках і самі выходзяць да людзей, чаго няма ў нас, у Беларусі. Публіка, якая сустракае музыкантаў і спевакоў у сваіх вёсках, больш спакойная і ў такім выпадку паміж намі і мясцовымі людзьмі можна стварыць сяброўскую атмасферу. Калі мы іграем і спяваем сярод людзей, наша музыка ажывае, чаго няма ў час выступленняў са сцэны, — гаварыў дудар з Мінска Яўген Барышнікаў, які разам з Дзянісам Сухім (абодва з калектыву „Райгруд” з Мінска) прыбылі на студзіводскае мерапрыемства, каб іграць на дудах у час карагодаў і да танцаў перад музеем. — Можна сказаць, што ў нас, у Мінску, ужо адрадзілася ўмеласць ігры на дудзе. Да нас прыязджаюць вучыцца іграць маладыя людзі з Украіны, Расіі. Танцы пад дуду ладзім па серадах у мінскіх парках, калі цёпла, а калі холадна — сустракаемся ў клубе. Нашай ігрой цікавяцца маладыя людзі.

— Мяне ўражвае цеплыня адносін паміж удзельнікамі мерапрыемства. Няма тут падзелаў на сваіх і чужых. Вельмі добра таксама, што ствараецца непасрэдны кантакт з публікай, — сказаў Антон Глініста, дудар з Мінска, які прыехаў разам з танцоркамі з мінскага калектыву „Гістарыён”.

Пра патрэбу непасрэднага кантакту музыканта са слухачамі гаварыў таксама скрыпач Мацей Філіпчук з Познані.

Палескія „Дараносіца” і „Хмялеўскія валацюгі” ўдала выступілі на панадворку студзіводскага музея з прыгожымі фальклорнымі песнмі і даўнімі танцамі. Гумар выканаўцаў моцна развесяліў сабраных. Гледачы звярталі ўвагу на майстэрства маладых танцораў. Частка дзяўчат танцавала басанож, а хлопцы хутка круціліся з імі і ніхто не заўважыў, каб наступалі яны танцоркам на ногі. Калектыў „Быліна” з Вісагіні (Літва) запрэзентаваў расійскі фальклор і захапіў публіку сваімі прыгожымі галасамі. У якасці прадстаўнікоў Падляшша на полі жалі і ўдала выступалі ў студзіводскім музеі з багатым песенным рэпертуарам „Жэмэрва” са Студзіводаў, „Збучанкі” са Збуча, „Малінкі” з Маліннік і „Незабудкі” з Курашава. Дадаткова са жніўнымі аповедамі, гумарам і пачастункам для жнецоў цікава запрэзентаваліся „Незабудкі”, галоўным завадатарам якіх была кіраўнік калектыву Ніна Грыгарук.

Да танца падыгрывалі дудары і скрыпачы (злева Яўген Барышнікаў, Дзяніс Сухі і Мацей Філіпчук)

— Вельмі падабаюцца мне мерапрыемствы ў Студзіводах, таму што ўсё робіцца тут так, як было ў мінулым. Усе гавораць па-свойму і ўсё такое простае, нашае. З жанчынамі з Беларусі можна таксама пагаварыць як свае са сваімі, на розныя тэмы, — гаварыла Ніна Грыгарук з „Незабудак”.

25-годдзе дзейнасці музея адзначаецца разнароднымі прапановамі. У час мерапрыемства яго наведвальнікі маглі паглядзець выстаўку выцінанак Ніны Міхайлавай з Брэста, разьбы ўдзельнікаў пленэру. У ліпені ў Студзіводах праходзілі майстар-класы рукадзелля для бельскіх вучняў. З фальклорам у час жніўных спатканняў знаёміліся таксама студэнты этнаграфічнага аддзялення Ягелонскага ўніверсітэта з Кракава, якія разам з прафесарам Генадзем Семянчуком (ён таксама працаўнік Гродзенскага ўніверсітэта і сябра студзіводскага музея) прабывалі на практыцы ў Бельску.

ISSN 0546-1960